

รายงานวิจัย

การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน
กรณีศึกษา: ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

Cultural preservation of Yuan ethnicity:
The Khaolam Jee merit tradition
in Nongno district in Saraburi province

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณนิภา เดชพล
คณะวิทยาการจัดการ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยงบประมาณแผ่นดิน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

หัวข้อวิจัย	การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน กรณีศึกษา : ประเพณี ตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
ผู้วิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรณนิภา เดชพล
หน่วยงาน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปี	๒๕๖๐

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ประเพณีปฏิบัติและสภาพ ปัญหาของงานประเพณี ๒) เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่ หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ๓) เพื่อผลิตสื่อมัลติมีเดียประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน สำหรับเผยแพร่เพื่อสืบสาน และอนุรักษ์สืบไป การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากเอกสารและการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนา และการสังเกต รวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๑๕ คน จาก ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๕ คน คือ กลุ่มผู้รู้, กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประวัติความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เป็นบุญประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวไทย-ยวน หรือโยนกนครเดิม ที่มา ตั้งถิ่นฐาน อยู่ที่ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่แม่โพสพ ให้ช่วย ค้ำครองดูแลข้าวเปลือกในยุ้งฉางหลองข้าวของตน มิให้สิ่งอื่นใดมารบกวน รวมทั้งเพื่อเป็นการ แสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชนในท้องถิ่น โดยจัดขึ้นในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ เดือนยี่ หรือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ ของทุกปี โดยสภาพปัญหาที่พบ คือ ๑) วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้การเผาข้าวหลามเพื่อนำมา ใส่บาตรเปลี่ยนไปด้วย จากการเผาข้าวหลามเอง กลายเป็นซื้อข้าวหลามมาใส่บาตรแทน ซึ่งเปลี่ยนไป ทั้งวิธีการและรสชาติ ๒) การจัดทำสลากภัต มีเพียงกลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้จัดทำเป็นส่วนใหญ่ โดย ประชาชนวัยอื่น ไม่ให้ความสำคัญในส่วนนี้ ๓) งานกินข้าวแลงขันโตกปรับเปลี่ยนรูปแบบอย่างมาก โดยการแสดงแบบดั้งเดิมหายไปเหลือแต่การแสดงประยุกต์ร่วมสมัย ๔) การจัดสรรงบประมาณไม่ เหมาะสม

๒. แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ได้แก่ ๑) แนวทางการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน มีการอนุรักษ์รูปแบบกิจกรรมสำคัญ ๆ คือ การจัดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีในเดือนยี่ การเจริญพระพุทธมนต์ การถวายสลากภัต การกินข้าวแกงขันโตก การผูกข้อมือรับขวัญโดยปราชญ์ชาวบ้านที่ใช้ภาษาไท-ยวน พุดรับขวัญ และการสวมใส่ชุดไท-ยวน ร่วมงาน ๒) ผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ๓) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่งานประเพณี ควรต้องรักษาและต่อยอดคุณค่าประเพณีเดิม ทำได้ด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน มีการจำหน่ายสินค้า และจัดกิจกรรมหลากหลายโดยปรับรูปแบบและเนื้อหาให้ตอบโจทย์ในเชิงอนุรักษ์และสืบสานประเพณีอันดีงามต่อไป

๓. การจัดทำสื่อมัลติมีเดียประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ใช้สำหรับเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีอันดีงามของชาวไท-ยวน สืบไป

คำสำคัญ : การอนุรักษ์ การสืบสาน ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน

Abstract

Research Title	Cultural preservation of Yuan ethnicity: The Khaolam Jee merit tradition in Nongno district in Saraburi province
Researcher	Assistant Professor Pannipa Dechphol
Affiliation	Faculty of Management Science, Thepsatri Rajabhat University
Year	๒๐๑๗

This research aimed to ๑) study about the Khaolam Jee (glutinous rice, roasted in bamboo) merit tradition, including history, custom, and issues ๒) find the way to preserve the Khaolam Jee merit tradition for sustainable cultural tourism ๓) create multimedia for distribution of the Khaolam Jee merit tradition to promote the cultural preservation. The qualitative research method has been applied to this study, which done through the participation of the stakeholders. The data were collected from documents, interviews, observation, and passed on knowledge of research. There were ๑๕ samples which divided into ๓ groups; a group of specialists, a group of executors, and a group of general informants. Each group had ๕ samples.

The results found that;

๑. The Khaolam Jee merit tradition is one of Buddhist traditions for Yuan ethnicity (Yonok) who populated in the Nongno district to sacrifice merit for the goddess of rice (Phosop) to protect their rice paddies in barns and for the people unity. This event is annually held on the ๑๕th day of the ๒nd waxing moon. The issues were found are ๑) Changed in lifestyle. The homemade Khaolam (glutinous rice, roasted in bamboo) were replaced by the bought one which loss of traditional method and taste. ๒) Senior people were the only major group who preserves Salaka Pat (a tradition of offering things to monks by drawing lots), while younger groups were not given attention to this part. ๓) The traditional Lang Khantoke has been changed, the traditional performances were replaced by contemporary shows. ๔) Inadequate budget allocation.

๒. The way to preserve the Khaolam Jee merit tradition are ๑) Applying some kinds of activities for the sustainable traditional preservation; annually held the event, the chant prayers, offering Salaka Pat, setting Lang Khantoke, community sages consoling by saying in Yuan language and encourage people to wear Yuan clothing to the event ๒) The merit tradition preservation need the participation from stakeholders ๓) Tourism has considered as the tool for adding value to the merit tradition in term of generating income to the community, selling local products, and offering a variety of activities which acclimatize to the cultural preservation.

๓. create multimedia for the distribution of the Khaolam Jee merit tradition at Nongno to promote the cultural preservation.

Keywords: preservation, The Khaolam Jee merit tradition at Nongno

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน กรณีศึกษา : ประเพณี ตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” เล่มนี้ได้รับทุนอุดหนุน การวิจัยงบประมาณแผ่นดิน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ งานวิจัยนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาในการให้ความร่วมมือของท่าน

ขอกราบขอบพระคุณมารดาที่เป็นต้นแบบของความพยายาม ขอกราบขอบพระคุณครูและ อาจารย์ที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณผู้มีพระคุณทุกท่านที่คอย ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจทั้งกำลังความคิดและกำลังใจ และขอขอบคุณกำลังใจที่ยิ่งใหญ่จาก ครอบครัว “เดชพล” ที่คอยดูแลด้วยความรัก อยู่เคียงข้างและสนับสนุนด้วยความห่วงใยตลอดเวลา ท้ายที่สุดนี้คุณค่าและประโยชน์ได้อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ขอมอบให้ชาวไทย-ยวนหนองโน ตำบล หนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่ยังคงร่วมอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามอย่างต่อเนื่อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณนิภา เดชพล

๑๕ กันยายน ๒๕๖๐

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	๑
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	๒
ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	๒
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๔
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๔
ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของโครงการวิจัย.....	๔
กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
บริบททั่วไปของตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี.....	๖
ประวัติความเป็นมา.....	๖
ลักษณะที่ตั้ง.....	๗
จำนวนหมู่บ้าน.....	๗
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและเครือข่ายวัฒนธรรม.....	๘
ความหมายของวัฒนธรรม.....	๘
ลักษณะของวัฒนธรรม.....	๘
หน้าที่ของวัฒนธรรม.....	๘

บทที่ ๒ (ต่อ)

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรม.....	๑๐
การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย.....	๑๐
การสืบทอดวัฒนธรรม.....	๑๑
การธำรงรักษาวัฒนธรรมไทย.....	๑๒
แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี.....	๑๓
ความหมายของประเพณี.....	๑๓
ประเภทของประเพณี.....	๑๓
ความสำคัญของประเพณี.....	๑๔
สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์.....	๑๕
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๒๔
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๒๔
ประชากรที่ใช้ในการศึกษา.....	๒๔
กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง.....	๒๔
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๒๕
เครื่องมือในการวิจัย.....	๒๖
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๒๗
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๓๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๓๑
ประวัติและความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้ามหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอมือง จังหวัดสระบุรี.....	๓๑
ประเพณีปฏิบัติในงานประเพณีตักบาตรข้ามหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอมือง จังหวัดสระบุรี.....	๓๓
สภาพปัญหาของงานประเพณีตักบาตรข้ามหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอมือง จังหวัดสระบุรี.....	๔๒

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๕๑
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	๕๑
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๕๑
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๕๒
เครื่องมือในการวิจัย.....	๕๓
การรวบรวมข้อมูล.....	๕๔
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๗
สรุปผล.....	๕๗
อภิปรายผล.....	๖๕
ข้อเสนอแนะ.....	๖๘
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	๖๘
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	๖๘
บรรณานุกรม.....	๖๙
ภาคผนวก.....	๗๑
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้ข้อมูล.....	๗๒
ภาคผนวก ข ภาพเกี่ยวกับประเพณี.....	๗๔
ภาคผนวก ค ตีวดีมีลตีมี่เดีย.....	๗๘
ประวัติผู้วิจัย.....	๗๙

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๒.๑	บาตรจำลองขนาดใหญ่..... ๓๕
ภาพที่ ๒.๒	พิธีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน..... ๓๕
ภาพที่ ๒.๓	พิธีแห่สลากภัต..... ๓๗
ภาพที่ ๒.๔	พิธีแห่สลากภัต..... ๓๗
ภาพที่ ๒.๕	ขบวนแห่ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน..... ๓๘
ภาพที่ ๒.๖	พิธีเปิดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน..... ๓๙
ภาพที่ ๒.๗	ชุมแสดงเศรษฐกิจพอเพียง..... ๓๙
ภาพที่ ๒.๘	งานกินข้าวแสงจันทร์..... ๔๐
ภาพที่ ๒.๙	ผู้ชนะการประกวดรับมอบเกียรติบัตร..... ๔๐
ภาพที่ ๒.๑๐	ชุมขายข้าวหลาม..... ๔๑
ภาพที่ ๒.๑๑	การออกร้านขายสินค้า..... ๔๑
ภาพที่ ๒.๑๒	กิจกรรมชิงช้าสวรรค์และกิจกรรมภาคบันเทิง..... ๔๒

บทที่ ๑ บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย ซึ่งนับว่าเป็น“ทุนทางวัฒนธรรม” ที่มีอยู่เดิมของสังคมที่สั่งสมสืบทอดกันมา ถือเป็นเอกลักษณ์และมรดกอันสำคัญของชาติที่มีคุณค่าต่อชีวิตจิตใจของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น โดยมีประเพณีเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญ เพราะประเพณีเป็นระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมของคนในชุมชนท้องถิ่นและสังคม ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม ประเพณีของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะมีลักษณะที่คนในกลุ่มชุมชนหรือในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมา จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งต่อเนื่องจนเป็นมรดกที่สั่งสมและทรงคุณค่าของไทย โดยในแต่ละท้องถิ่นของประเทศไทยมีประเพณีที่หลากหลายไปตามความเชื่อของผู้คนที่สั่งสมได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมา ถึงแม้ว่าในปัจจุบันความเจริญทางด้านวิทยาการต่าง ๆ จะมีพัฒนาการที่หลากหลาย มีระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ไม่ได้หมายความว่าวิถีที่งดงามของประเพณีท้องถิ่นจะจางหายไป กลับจะยังทวีความเข้มแข็งและมีพลังจะขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างมีเอกภาพบนพื้นฐานของประชาชนและชุมชนที่ร่วมสืบสาน อนุรักษ์ ต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ จึงควรภูมิใจที่มีประเพณีไทยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง จึงควรจะได้มีการศึกษาหาความรู้ทางวัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์ สืบทอด พัฒนาและต่อยอดคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น และหาแนวทางการปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ

ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี ทั้งไทยและชาติพันธุ์ไทยวน แต่ตำบลหนองโนยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควรว่ามีวัฒนธรรมไทยวน ที่เข้มแข็งและสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน โดยชาวไทยวนที่ตำบลหนองโนยังคงรักษาความโดดเด่นของชาติพันธุ์ไทยวนไว้ได้อย่างเข้มแข็งและหลากหลาย ทั้งการแต่งกาย ความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมที่เข้มแข็งที่สุดคือการใช้ภาษาไทยวน ส่วนประเพณีที่โดดเด่นและควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสาน สืบทอดและธำรงไว้ให้ต่อเนื่องคือ โดยพระครูมงคลธรรมสุนทร หรือ พระครูน้อง เจ้าคณะตำบลหนองโน และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้(พระครูมงคลธรรมสุนทร, ๒๕๕๙ : สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน โดยจัดขึ้นในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ เดือนยี่ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒) ของทุกปีเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่แม่โพสพ ให้ช่วยคุ้มครองดูแลข้าวเปลือกในยุ้งฉางข้าวมิให้สิ่งอื่นใดมารบกวน เพื่อแสดงถึงความสามัคคีของชุมชนในท้องถิ่น ดังนั้นในส่วนของการสื่อสารทางวัฒนธรรม

จึงนับได้ว่า ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน เป็นการสื่อสารอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ที่
ดีงามของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนตำบลหนองโนอีกด้วย

ดังที่ นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน กล่าวว่า ถึงแม้ว่าประเพณีตัก
บาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนจัดต่อเนื่องมาถึง ๑๔ ปี แต่พบว่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงประเพณีดั้งเดิม
และมีแนวโน้มจะมีโอกาสเผชิญกับความเสื่อมถอยได้ เพราะเยาวชนรุ่นหลังในชุมชนมีแนวโน้มเชิง
ประจักษ์ว่าพูดภาษาไทย-ยวนไม่ได้ ฟังไม่เข้าใจ (นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ, ๒๕๕๙ : สัมภาษณ์) อีกทั้งผู้วิจัย
ได้มีโอกาสเข้าร่วมงานนี้เมื่อปี ๒๕๕๘ สังเกตพบว่า เยาวชนรุ่นใหม่แต่งกายตามสมัยนิยมมาร่วมงาน
ประเพณีนี้ ขาดความซาบซึ้งและไม่ซึมซับความเป็นรากเหง้าหรือแก่นของประเพณีไท-ยวนของชุมชน
อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน
อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไท-ยวน ตลอดจน
ร่วมหาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน
อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ให้มีความยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง
จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ประเพณีปฏิบัติและสภาพปัญหาของงานประเพณี
๒. เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบล
หนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน
๓. เพื่อผลิตสื่อมัลติมีเดียประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน สำหรับเผยแพร่เพื่อ
สืบสานและอนุรักษ์สืบไป

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
(participatory research) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary
Study) และการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) จากพื้นที่ในตำบลหนองโน อำเภอเมือง
จังหวัดสระบุรี

๑. ขอบเขตในเชิงพื้นที่

ขอบเขตในเชิงพื้นที่ การวิจัย ศึกษาเฉพาะประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ จำกัดขอบเขตเนื้อหา คือ การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไท-ยวน กรณีศึกษา: ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม (๑) ศึกษาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ประเพณีปฏิบัติและสภาพปัญหาของงานประเพณี (๒) ค้นหาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในประเด็นรูปแบบการอนุรักษ์สืบสาน ผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่งานประเพณี (๓) ผลิตสื่อมัลติมีเดีย จำนวน ๑ ชุด เพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๑๐ เดือน

๔. ขอบเขตด้านประชากรในการศึกษา

๑) ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและประชาชนในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

๒) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

(๑) กลุ่มผู้รู้ (Key informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ฯลฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

(๒) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informant) คือกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เคยร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ในทุกกิจกรรมของประเพณีนี้ จำนวน ๕ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

(๓) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาร่วมกิจกรรมนี้ โดยได้รับข้อมูลและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕ คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

๑. การอนุรักษ์ หมายถึง การพิทักษ์รักษาและพัฒนาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ทั้งการอนุรักษ์ด้านรูปแบบและการอนุรักษ์ด้านเนื้อหา โดยพยายามที่จะศึกษาและเก็บเรื่องราวที่เกี่ยวกับประเพณีนี้เพื่อนำไปเผยแพร่ต่ออย่างเหมาะสมด้วยการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลาย
๒. การสืบสาน หมายถึง การส่งทอด หรือการสืบต่อประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีให้ดำรงอยู่ตลอดไปไม่ขาดสาย
๓. ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน หมายถึง ประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ที่ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จัดเป็นประจำอย่างต่อเนื่องในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ หรือเดือน ๒ ของทุกปี

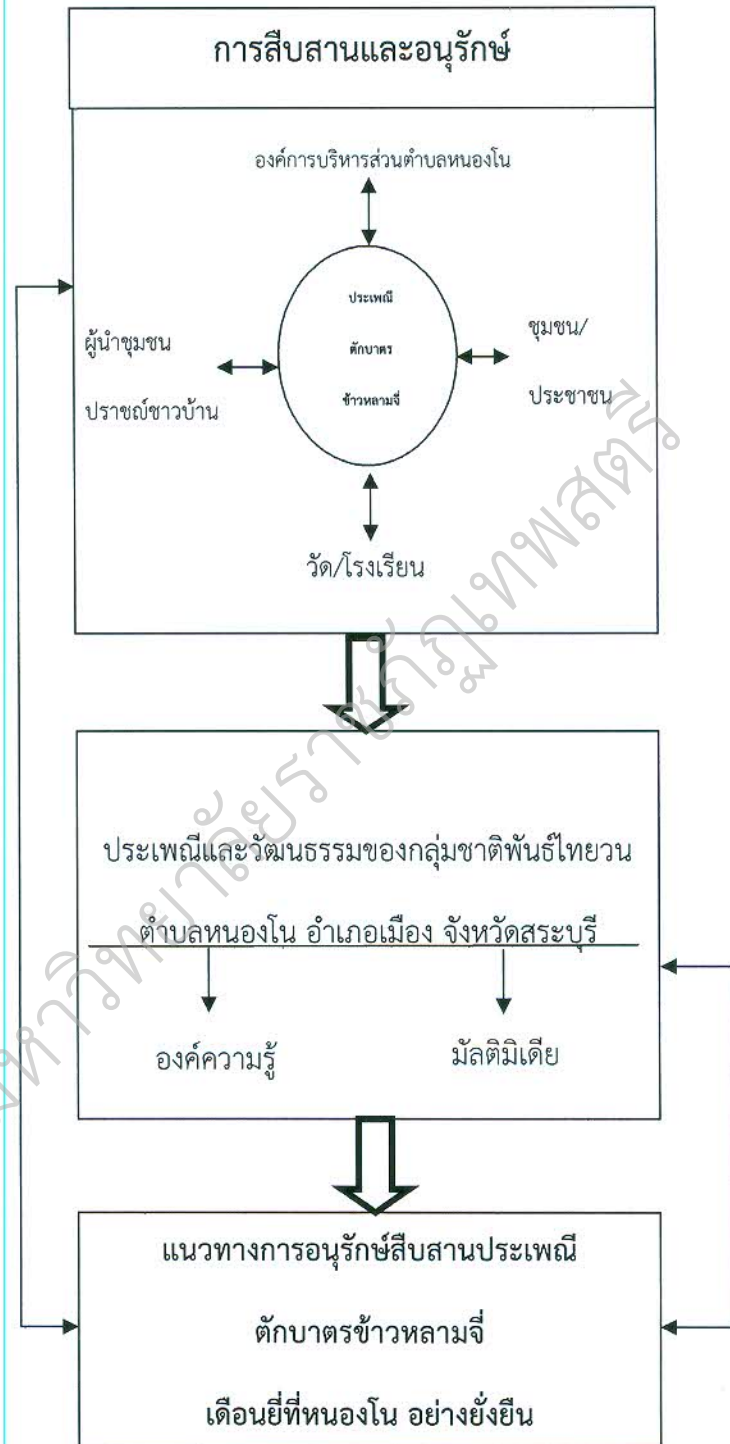
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลของการวิจัยเป็นการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจให้กับประชาชนโดยทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี อันเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้สืบทอดแก่คนรุ่นหลังสืบไป
๒. ผลของการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน
๓. ผลของการวิจัยเป็นคลังข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อใช้ในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพต่อไปได้
๔. มีมัลติมีเดียประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่ไว้ใช้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และเป็นฐานข้อมูลเชิงประเพณีวัฒนธรรมไท-ยวน ๑ ชุด

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของโครงการวิจัย

๑. ผลสำเร็จเบื้องต้น คือ ได้รับทราบศักยภาพและองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน กรณีศึกษา: ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี อย่างถูกต้อง และได้ผลิตสื่อมัลติมีเดียเพื่อเผยแพร่ อนุรักษ์สืบสาน อย่างเหมาะสม
๒. ผลสำเร็จปานกลาง คือ ทำให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบสารสนเทศที่สำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีของชุมชน โดยเกิดการบูรณาการด้านการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชุมชนซึ่งพัฒนาส่งเสริมเป็นการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน
๓. ผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ คือ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยนำผลการวิจัยและมัลติมีเดียเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องชุมชนได้ใช้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สืบสานและต่อยอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลหนองโน อำเภอเมืองจังหวัดสระบุรี

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน กรณีศึกษา: ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. บริบททั่วไปของตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
๒. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและเครือข่ายวัฒนธรรม
๓. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรม
๔. แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บริบททั่วไปของตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ประวัติความเป็นมา

ตำบลหนองโน ส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายไท-ยวน ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคเหนือ และเวียงจันทน์ส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอเสนาให้ ตำบลหนองยาวและตำบลหนองโน ในปัจจุบัน แต่เดิมตำบลหนองโน พื้นที่ส่วนหนึ่งเคยเป็นที่ตั้งของตำบลบ้านภูไทย คือ หมู่ ๑ บ้านป็อกแป็ก, หมู่ ๒ บ้านนาร่อง, หมู่ ๓ บ้านหนองโนเหนือ, หมู่ ๔ บ้านใหม่, หมู่ ๕ บ้านโคกกระต่ายและราษฎรในเขตตำบลหนองยาวส่วนหนึ่ง ได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณหนองโสนหรือหนองโน สาเหตุที่มีการย้ายถิ่นฐานสืบเนื่องมาจากเส้นทางคมนาคมในแถบตำบลหนองโนมี ความสะดวกในการเดินทางประกอบกับมีบึงขนาดใหญ่ เป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำไร่และ ทำนา โดยอาศัยหลักฐานทางโบราณสถาน คือ วัดหนองโนใต้ ก่อตั้งมาเป็นระยะเวลา ๒๐๒ ปี ซึ่งแต่เดิมชื่อสำนักสงฆ์บ้านภูไทย และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดหนองโนใต้ ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกองศาสนากรมศาสนา ตามหนังสือที่ ศธ/๐๓๐๓/๖๑๘ ได้ตรวจสอบทะเบียนกรมการศาสนาแล้วปรากฏว่ามีชื่อวัดหนองโนใต้ ตำบลหนองโน ในทะเบียนของกรมศาสนา โดยมีหลักฐานการตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๓ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ต่อมาทางการได้มีการ ขยายพื้นที่ตำบลหนองโน จึงได้รวมตำบลบ้านภูไทยบางส่วนเข้าชื่อเป็นตำบลหนองโน ปัจจุบันตำบลหนองโนจึงมีหมู่บ้านจำนวน ๑๐ หมู่ ส่วนบ้านภูไทย ปัจจุบันยังคงชื่อหมู่บ้านภูไทยตั้งอยู่ในตำบลหนองยาว สาเหตุที่เรียกว่าหนอง โน เพราะมีบึงน้ำขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่แต่ก่อนเรียกว่าหนองโสน ต่อมาเมื่อน้ำลด ทำให้เห็นเนินสูง ลักษณะคล้ายเกาะขนาดใหญ่ตั้งอยู่กลางบึง มีน้ำล้อมรอบ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อใหม่

ว่า หนองโน ปัจจุบันพื้นที่เกาะกลางนั้น ได้ถูกถมเป็นพื้นที่สร้างสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองโน แต่ยังคงธรรมชาติ มีบึงน้ำล้อมรอบ

ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลหนองโน อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอ เมืองสระบุรี อยู่ห่างจากอำเภอเมืองสระบุรีประมาณ ๑๕ กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เทศบาลตำบลป้อมเปี้ย อำเภอเมืองสระบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลหนองจิก อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลโคกสว่างและตำบลหนองยาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลเขาดินและตำบลม่วงหวาน อำเภอหนองแซง

เนื้อที่

มีเนื้อที่รวม ๑๔.๖๔๓๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๙,๑๕๒ ไร่

ภูมิประเทศ

สภาพโดยทั่วไป พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองส่งน้ำเล็ก ๆ ชาวบ้านเรียกว่าคลองไส้ไก่ ทั้งที่ เกิดเองตามธรรมชาติและที่สร้างขึ้นเอง เพื่อส่งน้ำไปใช้ในการเกษตร

จำนวนหมู่บ้าน มี ๑๑ หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑	ชื่อบ้านป้อมเปี้ย	มี นายสุรชัย คัมภีรานนท์	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๒	ชื่อบ้านนาร่อง	มี นายกำพล ยอดทอง	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๓	ชื่อบ้านหนองโนเหนือ	มี นางสมหมาย สามิบุญ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๔	ชื่อบ้านใหม่	มี นางสมหมาย ประสพจิตร	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๕	ชื่อบ้านโคกกระต่าย	มี นายนิพล บุญมี	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๖	ชื่อบ้านหนองโนใต้	มี นายสังวร รักซ้อน	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๗	ชื่อบ้านแถว	มี นางมาลี อุ่นที	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๘	ชื่อบ้านหนองชำแรด	มี นายสมชาย ศิลารัตน์	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๙	ชื่อบ้านห้วยเหนือ	มี นายเจษ ตรีเนตร์	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๑๐	ชื่อบ้านหนองม่วง	มี นายคำ โล่ห์ทอง	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๑๑	ชื่อบ้านใหม่ดอนคา	มี นางสาวนิตยา ทานะมัย	เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ประชากร

ตำบลหนองโน มีประชากรทั้งสิ้น ๓,๒๕๕ คน แยกเป็นชาย ๑,๕๔๕ คน เป็นหญิง ๑,๖๙๐ คน มีจำนวนครัวเรือน ๑,๐๒๓ ครัวเรือน มีความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย ๒๒๒ คน/ตาราง กิโลเมตร

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและเครือข่ายวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” แผลงมาจากคำว่า “Culture” ซึ่งพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้น โดยทรงอธิบายว่า “คำว่า วัฒนธรรมนี้ได้ถูกขึ้นเพื่อให้มีความหมายตรงคำว่า Culture คำว่า Culture ตรงมูลศัพท์หมายความว่า เพาะปลูกให้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม ซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์อันจะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ไม่ว่าในทางกาย เช่น การใช้บริโภคหรือใช้ประกอบกับสิ่งของเครื่องใช้ที่มนุษย์จะใช้ได้ หรือทางใจ เช่น การชมในฐานที่เป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ เป็นต้น ฉะนั้นภูมิธรรมแห่งความเจริญงอกงาม ซึ่งได้แก่ Culture จึงได้ใช้คำว่า วัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๗ หน้า ๑)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ให้ความหมายคำว่าวัฒนธรรมว่า หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใจอยู่ในหมู่พวกของคน

พระยาอนุমানราชชน ได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้หลากหลาย ดังนี้ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๖ หน้า ๓)

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตแห่งชีวิตของส่วนรวม

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตมนุษย์ในส่วนร่วมที่ถ่ายทอดกันได้

วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนร่วมที่รู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดกันมาเป็นประเพณี

วัฒนธรรม คือ ความคิดเห็น ความรู้ ความประพฤติและกิริยาอาการหรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ประเพณี

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายว่าวัฒนธรรมเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๗ หน้า ๒-๓)

โดยสรุป วัฒนธรรมคือ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถที่สังคมนั้นมีอยู่ ดำรงอยู่ ซึ่งก็คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่รวมกันเป็นสังคมนั่นเอง

ลักษณะของวัฒนธรรม

เพื่อที่จะให้เข้าใจถึงความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ได้อย่างลึกซึ้ง จึงขออธิบายถึงลักษณะของวัฒนธรรม ซึ่งอาจแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้

๑. วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ตรงที่มีการรู้จักคิด มีการเรียนรู้ จัดระเบียบชีวิตให้เจริญ อยู่ดีกินดี มีความสุขสะดวกสบาย รู้จักแก้ไขปัญหา ซึ่งแตกต่างไปจากสัตว์ที่เกิดการเรียนรู้โดยอาศัยความจำเท่านั้น
๒. วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคมเนื่องจากการถ่ายทอดการเรียนรู้ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม โดยไม่ขาดช่วงระยะเวลา และมนุษย์ใช้ภาษาในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ถ่ายทอดวัฒนธรรมนั่นเอง
๓. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์เกิดในสังคมใดก็จะเรียนรู้และซึมซับในวัฒนธรรมของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ดังนั้น วัฒนธรรมในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกัน
๔. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่คงที่มนุษย์มีการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ และปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความเหมาะสมและความอยู่รอดของสังคม เช่น สังคมไทยสมัยก่อนผู้หญิงจะทำงานบ้าน ผู้ชายทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว แต่ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้ บทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยจึงเปลี่ยนแปลงไป

หน้าที่ของวัฒนธรรม

๑. วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบันซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม เช่น วัฒนธรรมอิสลามอนุญาตให้ชาย(ที่มีความสามารถเลี้ยงดูและให้ความยุติธรรมแก่ภรรยา)มีภรรยาได้มากกว่า ๑ คน โดยไม่เกิน ๔ คน แต่ห้ามสมสู่ระหว่างเพศเดียวกันอย่างเด็ดขาด ในขณะที่ศาสนาอื่นอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้เพียง ๑ คน แต่ไม่มีบัญญัติห้ามความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ฉะนั้น รูปแบบของสถาบันครอบครัวจึงอาจแตกต่างกันไป
๒. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคน จะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้น ๆ เช่น วัฒนธรรมในการพบปะทักทายของไทยใช้การสวัสดี ของชาวตะวันตกทั่วไปใช้การสัมผัสมือ ของชาวทิเบตใช้การแลบลิ้น และของชาวมุสลิมใช้การกล่าวสลาม เป็นต้น
๓. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมสังคมสร้างความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ให้แก่สังคม เพราะในวัฒนธรรมจะมีทั้งความศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ตลอดจนผลตอบแทนในการปฏิบัติและบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืน

จากความหมาย ลักษณะและหน้าที่ของวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นข้อบ่งชี้ว่า วัฒนธรรมคือรากเหง้าที่สำคัญของสังคม เป็นแก่นแท้ของสังคม แม้จะมีความแตกต่างกันบ้างในบางแง่มุมก็ตาม แต่ท้ายที่สุดและจุดร่วมยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นปึกแผ่นของสังคมและของคนในชาติและชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลและยั่งยืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ คนไทยทุกคนในชุมชน สังคมและประเทศ ควรจะตระหนักในความสำคัญนี้ และจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่ต่อไปจากรุ่นสู่รุ่นไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนและอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทยวนคือประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรม

การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยนั้นต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนไทยทุกคนมีวิธีการ ดังนี้

๑. ศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้วและยังไม่ได้ศึกษา เพื่อทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ต่อไป
๒. ส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนององกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างเหมาะสม
๓. รณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญ ของวัฒนธรรมว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้การรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานการบริการความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม
๔. ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการใช้ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน
๕. สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่เสริมสร้าง พัฒนา และการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติ และมีผลโดยตรงของความ เป็นอยู่ของทุกคน
๖. จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงานเพื่อให้ประชาชนเข้าใจ สามารถเลือกสรร ตัดสินใจและปรับเปลี่ยนให้

เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตทั้งนี้สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย

การสืบทอดวัฒนธรรม

วัฒนธรรมไทยเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ทั้งยังเป็นเครื่องวัดความเจริญ หรือ ความเสื่อมของสังคม ซึ่งมีผลต่อความก้าวหน้าของประเทศ เพราะประเทศจะเจริญหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การพัฒนาของคนในสังคม จากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่กล่าวถึง การพัฒนาประเทศให้ เจริญก้าวหน้า นั้น สังคมต้องมีคุณภาพ จากการพัฒนาคนในสังคม ปรากฏ ผลได้ดังนี้

๑. เป็นสังคมคุณภาพ หมายถึง สังคมไทยต้องพัฒนาคนในสังคมทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะมีการดำเนินชีวิตที่ดี โดยยึดหลักความพึงพอใจเพียง ความพอดี และสามารถพึ่งตัวเองได้

๒. เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและกาเรียนรู้ โดยคนไทยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตให้เป็นคน คิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เป็นผู้ที่มีเหตุผล ร่วมใจกันพัฒนาภูมิปัญญาไทย ควบคู่กับการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

๓. เป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน โดยต้องปลูกฝังให้คนไทยเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่ถูกต้อง พึ่งพาอาศัยกัน มีความรู้รัก รู้สามัคคี ภูมิใจในความเป็นไทย รักษาสถาบันที่ สำคัญของสังคมไทยสืบต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าวเบื้องต้น การสืบทอดวัฒนธรรมไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อ การพัฒนาคนและสังคมไทยอยู่หลายประการดังนี้

๑. ทำให้มองเห็นวิถีความเป็นไทย ความคิดสร้างสรรค์ ทั้งทางด้านศาสนา สังคม วัฒนธรรม การปกครองที่สังคมสืบทอดกันมา

๒. ทำให้คนไทยเป็นผู้มีความรับผิดชอบ รู้จักรักษาระเบียบวินัย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์รู้จักพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างในการปลูกจิตสำนึกที่ดีงาม เหมาะสมกับ สภาพของสังคมไทยสืบไป

๓. ทำให้คนไทยทั้งชุมชนเมืองและชุมชนเมืองและชุมชนชนบท เกิดความร่วมมือร่วมใจ ส่งเสริมขนบธรรมเนียมที่ดีงาม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่คนในชาติเป็นที่รู้จักของ ชาวโลก

๔. ทำให้เกิดการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งซึ่งนับว่าเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ ไทย เพื่อให้คงอยู่ในสังคมสืบต่อไป

การธำรงรักษาวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรม เป็นสิ่งมีคุณค่าที่ควรธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบทอดไป จึงเป็นหน้าที่ขององค์กร หลักของประเทศและคนไทยทุกคนที่ต้องส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ ซึ่งมีแนวทางดังนี้

๑. การส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ โดยประเพณี ปฏิบัติวัฒนธรรมประเพณีที่งดงาม ทั้ง ศิลปะวรรณกรรม ประเพณีต่าง ๆ คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักศาสนา มารยาทไทย ศิลธรรมจรรยาต่าง ๆ เพื่อธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ และมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

๒. การถ่ายทอด สืบสานวัฒนธรรม โดยการเรียนรู้จากบรรพบุรุษ ครอบครัว ผู้ใหญ่ หรือบุคคลอื่นซึ่งเป็นงานทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งเสริมได้ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่งดงามนำมาปฏิบัติ ถ่ายทอด อาจออกมาในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การตั้งชมรมวัฒนธรรมในซึ่งเป็นงานทางวัฒนธรรม ประเพณีที่ส่งเสริมได้และเห็นว่าเป็นสิ่งที่งดงามนำมาปฏิบัติ ถ่ายทอด อาจออกมาในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ป้ายโฆษณา แผ่นพับ วิหุกุและโทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมสืบทอดไป

๓. การปรับปรุงและเผยแพร่ทางวัฒนธรรมไทย โดยสร้างความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยสื่อต่าง ๆ โดยเน้นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกัน หรืออาจขอความร่วมมือจากศิลปิน เพลง สร้างสรรค์เนื้อเพลงและร่วม ร้องเพลงเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย โดยสอดแทรกปรัชญาและวิธีการดำเนินชีวิตแบบไทย ชี้นำให้คนไทยเลือกสรรวัฒนธรรมที่งดงาม และปฏิเสธวัฒนธรรมอื่น ที่ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตแบบไทย เพื่อเอกลักษณ์ประจำชาติ ให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจในวัฒนธรรมไทย

๔. รัฐบาลต้องสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์อบรม ให้ความรู้เสนอข่าว ประชาสัมพันธ์ ฟันฟู เผยแพร่วัฒนธรรมไทยเพื่อให้ชาวต่างชาติรู้จักการที่ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าขึ้น ขึ้นอยู่กับทรัพยากรบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ และการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติ การรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่หลอมให้คนในชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นชาติที่จะดำรงอยู่ได้นั้นจึงต้องมีเอกลักษณ์ และสิ่งสำคัญก็คือเอกลักษณ์ของความเป็นชาตินั้นเอง

ดังนั้น การพัฒนาและสืบทอดวัฒนธรรมไทย เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง ที่จะดำรงไว้ซึ่งสิ่งที่งดงามสืบทอด การเรียนรู้และฝึกตนเองให้เห็นคุณค่าจึงเป็นวิธีการที่ดี และควรทำตั้งแต่วัยเด็ก ด้วยการปลูกจิตสำนึกโดยสถาบันที่สำคัญของชาติต้องให้ความสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

ความหมายของประเพณี

ประเพณี (tradition) เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่างๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติ และถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นดีอยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ

พระยาอนูมานราชชน (๒๕๑๔, หน้า ๓๗) ได้ให้ความหมายของคำว่าประเพณีไว้ว่า ประเพณี คือ ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบทอดกันมานาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติดอกนอกแบบก็ผิดประเพณี หรือผิดจารีตประเพณี

โดยสรุปแล้ว ประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ที่คนในสังคมนั้นถือปฏิบัติสืบกันมา ถ้าคนใดในสังคมนั้นฝ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีผิดแปลกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น แต่โดยมากย่อมมีจุดประสงค์ และวิธีการปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมเติมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น เมื่อมีประเพณีเกิดขึ้นยังช่วยให้สังคมหรือคนในชาตินั้น ๆ ได้รับการยอมรับว่าเป็นสังคมที่มีความเจริญและมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ประเภทของประเพณี

ประเพณีไทยสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้ (อานนท์ อากาศิรมย์, ๒๕๒๕ หน้า ๑๐๓)

๑. ขนบประเพณี (Institution) คือประเพณีที่ตั้งขึ้นเป็นหลักสำคัญการประพฤติปฏิบัติเป็นส่วนรวมซึ่งก็มีทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ประเพณีงานแต่งงาน ประเพณีงานบวช เป็นต้น

๒. จารีตประเพณี (Mores) คือประเพณีที่มีต่อความสวัสดิภาพของสังคมและมีลักษณะบังคับให้สมาชิกของสังคมต้องปฏิบัติหรืองดเว้นปฏิบัติ จารีตประเพณีเป็นเรื่องของความประพฤติที่เกี่ยวกับความรู้สึกผิดถูกทางศีลธรรม

๓. ธรรมเนียมปฏิบัติ (Convention) คือประเพณีที่นิยมปฏิบัติกันทั่วไปจนเป็นเรื่องธรรมดา บางครั้งใครปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ได้ คนที่ละเลยไม่ปฏิบัติก็อาจถูกดูหมิ่นว่าเป็นคนไม่มีมารยาทเป็นผู้ขาดการศึกษาหรือเสียสมบัติผู้ดี ธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องที่นิยมและถือกันเป็นธรรมเนียมสืบกันมาในหมู่คณะ

ความสำคัญของประเพณี

ความสำคัญของประเพณีแบ่งออกเป็น ๖ ประการ ดังนี้ (วันเพ็ญ พวงพันธุบุตร, ๒๕๔๒ หน้า ๑๕๒)

๑. ประเพณีเป็นทั้งพื้นฐานและเครื่องมือสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีแก่กลุ่มชนและเป็นปีกแผ่นในหมู่ประชาชน ประเพณีจะช่วยชักนำให้คนประพฤติศิลปปฏิบัติธรรม ประเพณีการไหว้พระ สวดมนต์ ฟังธรรมประจำวันเป็นการสร้างบรรยากาศกุศลให้กับชีวิตของตนทำให้ห่างไกลจากความคิดชั่วร้าย เป็นวิธีการจูงใจคนให้นึกคิดอยู่กับความดี ประเพณีทำบุญตักบาตรประจำวันเป็นการฝึกฝนให้อยู่กับการเสียสละในชีวิตประจำวัน

๒. ประเพณีเป็นกิจกรรมที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ประเพณีเป็นสิ่งแสดงถึงความเจริญและความมีอารยธรรมทัดเทียมกับนานาประเทศ

๓. ประเพณีเป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จึงถือว่าประเพณีเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคม ซึ่งอาจจะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาตลอดจนตอบสนองความต้องการของสมาชิกและสังคมได้

๔. ประเพณีเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง เป็นเอกลักษณ์เด่นประจำชาติมีส่วนช่วยให้คนในชาติมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีกันและจะส่งผลต่อการรวมพลังของหมู่คณะและธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ

๕. ประเพณีเป็นเครื่องแสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน การสนใจประเพณีแสดงว่าเราให้ความสำคัญแก่ตัวเราเอง ผู้ที่ละเลยไม่สนใจที่จะรักษาประเพณีอันดีงามของไทยเท่ากับเป็นการทำลายประเพณีไทยให้สูญสลาย

๖. ประเพณีมีรากฐานมาจากศาสนา ดังนั้นการรักษาประเพณีที่ดีงามและพยายามเข้าถึงหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานด้วยย่อมเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง หลักธรรมทางศาสนาต้องอาศัยประเพณีดีงามต่าง ๆ เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงให้เจริญงอกงาม

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ความสำคัญของประเพณี คือ ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในการหล่อเลี้ยงทำให้สังคมมีความเจริญรุ่งเรืองในแต่ละด้านของสังคม โดยถ้าสังคมใดสูญเสียประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามแล้วย่อมจะคงความเป็นสังคมไว้ไม่ได้ ดังนั้นจึงควรจะต้องอนุรักษ์ สืบสาน ธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามไว้ต่อไปเพื่อความเป็นสังคมและความเป็นชาติที่สมบูรณ์

สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์

“สื่อ” หมายถึง เครื่องนำไป เมื่อใช้เป็นนาม และหมายถึง นำไป เมื่อใช้เป็นกริยา สิ่งที่ถูกนำไปอาจเป็นข้อเท็จจริง ความรู้ ความรู้สึก ความต้องการ คำแนะนำ คำสอน แรงกระตุ้น แรงจูงใจ ฯลฯ ในปัจจุบัน สื่อ ยังมีความหมายกว้างขวางขึ้น มีขอบเขตขยายไปถึงกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ นานัปการ เช่น การจัดประชุม นิทรรศการ ดนตรี การแสดง ล้วนถือว่าเป็นสื่อทั้งสิ้น เพราะอาจนำความนึกคิด ความรู้ อารมณ์ ตลอดจนเรื่องราวข่าวสารไปสู่กลุ่มมนุษย์ได้ (สวณิต ยมาภัย, ๒๕๒๗, หน้า ๖-๗)

ประเภทของสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์

สื่อที่นิยมใช้ถ่ายทอดสารประชาสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย แบ่งได้หลากหลายลักษณะ โดยที่สามารถสรุปรวมตามคุณสมบัติเฉพาะและลักษณะการใช้งานได้เป็น ๖ ประเภทใหญ่ ๆ เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจดังนี้

๑. สื่อบุคคล หรือสื่อคำพูด (Spoken Media)
๒. สื่อมวลชน (Mass Media)
๓. สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media)
๔. สื่อโสตทัศน์ (Audio-Visual Aid)
๕. สื่อกิจกรรม (Activity)
๖. สื่ออินเทอร์เน็ต (Internet)

ดังมีรายละเอียดที่สำคัญของแต่ละสื่อดังต่อไปนี้

สื่อบุคคล

คำพูด (spoken words) เป็นเครื่องมือสำคัญในการประชาสัมพันธ์ประเภทหนึ่งที่มนุษย์ทุกคนมีติดตัวอยู่แล้ว เป็นเครื่องมือหรือสื่อที่ทุกคนมีมาตั้งแต่กำเนิด นอกจากนี้ คำพูด อาจถือได้ว่าเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่เก่าแก่ที่สุดชนิดหนึ่ง จัดได้ว่าเป็นสื่อบุคคล ซึ่งเป็นสื่อขั้นพื้นฐานเบื้องต้นที่ใช้ติดต่อสื่อความหมายและใช้กันอย่างกว้างขวางแพร่หลายนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สื่อบุคคล จึงมีความหมายครอบคลุมถึงบุคลากรขององค์การ กลุ่มชน ครอบครัว ครู นักเรียน แพทย์ พระ ผู้นำทางความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่นำสารไปสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้

ประเภทของสื่อบุคคล

ในการจำแนกประเภทของสื่อบุคคลเพื่อการประชาสัมพันธ์ สามารถจำแนกออกเป็น ๖ ประเภทใหญ่ ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การพูดชี้แจงอย่างเป็นทางการ (formal speeches)
๒. การประชุม (meeting)
๓. การอภิปราย (discussion)
๔. การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (informal communication)
๕. การแสดงสาธิต (demonstration)
๖. การพูดในที่ชุมชน (public speaking)

สรุปได้ว่า สื่อบุคคลดังที่ได้จำแนกให้เห็นเป็นประเภทต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีกลไกสำคัญคือ ตัวบุคคลและการใช้คำพูดของบุคคล ที่พยายามจะนำเสนอเรื่องราวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อที่จะนำเสนอข่าวสาร ข้อมูล และเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่องานประชาสัมพันธ์ เพื่อแสวงหาความร่วมมือ และความเข้าใจ ความเชื่อถือ ความศรัทธา ที่ประชาชนมีต่อองค์การ

สื่อมวลชน

สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ ที่จะนำข่าวสารขององค์การไปสู่มวลชน หรือประชาชนผู้รับสารจำนวนมาก ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในเวลาอันรวดเร็ว นักประชาสัมพันธ์ จึงต้องมีความสามารถในการใช้ประโยชน์ จากคุณสมบัติพิเศษนี้ของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสาร เพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ได้

ประเภทของสื่อมวลชน

เมื่อกล่าวถึงประเภทของสื่อมวลชน อาจจะจำแนกได้ตามลักษณะของสื่อได้ ๒ ประเภท คือ จำแนกตามเทคนิคของการผลิตสื่อ และจำแนกตามคุณลักษณะของสื่อ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน จึงแบ่งประเภทของสื่อมวลชนตามคุณลักษณะของสื่อ ซึ่งจำแนกได้ ๕ ประเภท ดังนี้

(พรทิพย์ วรกิจโกศาทร, ๒๕๓๕, หน้า ๕๗๓ - ๕๗๘)

๑. หนังสือพิมพ์
๒. นิตยสาร
๓. วิทยุกระจายเสียง
๔. วิทยุโทรทัศน์
๕. ภาพยนตร์

สื่อสิ่งพิมพ์

หมายถึง แผ่นกระดาษหรือวัตถุใด ๆ ด้วยวิธีต่าง ๆ อันเกิดเป็นชิ้นงานที่มีลักษณะเหมือน ต้นฉบับขึ้นหลายสำเนา ในปริมาณมากเพื่อเป็นสิ่งที่ทำการติดต่อหรือชักนำให้บุคคลอื่นให้เห็นหรือทราบข้อมูลต่าง ๆ” สิ่งพิมพ์มีหลายชนิด ได้แก่ เอกสารหนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร บันทึกรายงาน ฯลฯ

ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ สามารถจำแนกได้เป็น ๖ ประเภท คือ (พรทิพย์ วรกิจโกศาธร, ๒๕๓๕, หน้า ๕๘๓ - ๕๘๖)

๑. หนังสือพิมพ์
๒. หนังสือ
๓. วารสาร
๔. จดหมาย
๕. แผ่นพับและเอกสารเย็บเล่มหรือจุลสาร
๖. แผ่นประกาศหรือโปสเตอร์

สื่อโสตทัศน

สื่อโสตทัศนเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ที่สามารถให้ทั้งเสียงและภาพ เพื่อที่นำข่าวสารจากองค์การไปสู่ประชาชน สื่อโสตทัศน นับว่าเป็นสื่อประชาสัมพันธ์เบื้องต้นที่นักประชาสัมพันธ์ทุกคนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงคุณลักษณะ เทคนิควิธีใช้ ตลอดจนวิธีการผลิตสื่อโสตทัศน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำมาใช้ในการดำเนินการประชาสัมพันธ์องค์การ ในการเลือกใช้สื่อโสตทัศน อาจจะใช้เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างผสมผสานกัน เพื่อให้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ประเภทของสื่อโสตทัศน

สื่อโสตทัศนจำแนกได้ ๓ ประเภท คือ (พรทิพย์ วรกิจโกศาธร, ๒๕๓๕, หน้า ๓๘๗-๕๙๒)

๑. อุปกรณ์หรือเครื่องมือ เป็นเรื่องของเครื่องกล เครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า หรือเครื่องมือเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะต้องอาศัยวัสดุเป็นตัวนำข่าวสารมาก่อน แล้วนำเครื่องมือมาใช้ประกอบกัน จึงจะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวข่าวสารไปยังประชาชนได้ ได้แก่
 ๒. วัสดุ วัสดุเป็นสิ่งที่อาจใช้ได้ด้วยตัวของตัวเอง แต่บางครั้งอาจจะต้องใช้ร่วมกับอุปกรณ์หรือเครื่องมือจึงจะใช้ในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ได้
 ๓. วิธีการในที่นี้ หมายถึง วิธีการนำสื่อโสตทัศนทั้งสองประเภทดังกล่าวข้างต้นมานำเสนอ โดย อาจเลือกเพียงสื่อเดียว หรือนำเสนออย่างผสมผสานหลาย ๆ สื่อก็ได้ วิธีการนำเสนอเหล่านี้

สื่อกิจกรรม

กิจกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เป็นเครื่องมือที่มีความยืดหยุ่นสูงมาก กล่าวคือสามารถใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้เทคนิคและกลยุทธ์ให้พลิกแพลงไปตามวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ ตามกลุ่มประชาชนเป้าหมาย และ ตามสถานการณ์จริงได้อย่างกว้างไกล ด้วยเหตุนี้จึงมีกิจกรรมได้มากมายหลายประเภท ดังต่อไปนี้

ประเภทของสื่อกิจกรรม

ในที่นี้สามารถแบ่งสื่อกิจกรรมออกเป็น ๔ ประเภทคือ(สุพิน ปัญญาภัก, ๒๕๓๒, หน้า ๗๙๕-๘๕๙)

๑. กิจกรรมเผชิญหน้า
๒. กิจกรรมนิเทศน์ทัศน์
๓. กิจกรรมแข่งขันและรื่นเริง
๔. กิจกรรมเพื่อสังคม

สื่ออินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ต (Internet) หรือ Inter-Connecting Network คือเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ขนาดยักษ์ที่เชื่อมต่อกันทั่วโลก โดยมีมาตรฐานการรับส่งข้อมูลระหว่างกันเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งคอมพิวเตอร์ในแต่ละเครื่องสามารถรับส่งข้อมูลรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตัวอักษร ภาพ และเสียง รวมทั้งสามารถค้นหาข้อมูลจากที่ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว (อุบลวรรณ ปิติพัฒนาโฆษิต, ๒๕๔๑, หน้า ๑๕-๒๔)

ประเภทของการประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต

การประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต สามารถแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๑. การประชาสัมพันธ์ขององค์การทั่วไป ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารทั่วไปขององค์การโดยใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างภาพลักษณ์ เช่น องค์การของรัฐ องค์การสาธารณกุศลโดยที่ไม่ได้มุ่งหวังกำไรหรือผลประโยชน์ทางธุรกิจ
๒. การประชาสัมพันธ์องค์การทั่วไปในด้าน “company profile” เพื่อสร้างภาพลักษณ์ โดยเฉพาะเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารทั่วไปขององค์การ โดยส่วนใหญ่เป็นองค์การเอกชนที่ไม่เน้นการขาย
๓. เป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ขององค์การ โดยเป็นการเผยแพร่สินค้าหรือบริการที่องค์การมีอยู่ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามาค้นหาข้อมูล ซึ่งลักษณะของการประชาสัมพันธ์จะไม่เป็นการขาย แต่จะใช้วิธีการแจ้งข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากมีธุรกิจหลายประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นคนไทยในประเทศ หรือกลุ่มเป้าหมายระดับสากล องค์การจึงเล็งเห็นถึงช่องทางในการสร้างผลประโยชน์ทางอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อที่มีศักยภาพสูง

สื่อและเครื่องมือเพื่อการประชาสัมพันธ์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ เพราะการประชาสัมพันธ์จะไม่สามารถเผยแพร่ไปยังกลุ่มประชาชนได้เลย ถ้าไม่มีสื่อและเครื่องมือเหล่านี้ ซึ่งในที่นี้ได้จำแนกสื่อที่นิยมใช้ในการประชาสัมพันธ์ ออกเป็น ๖ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่อกิจกรรม และสื่ออินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังได้จำแนกสื่อแต่ละประเภทให้เห็นลักษณะเฉพาะ รวมทั้งเปรียบเทียบ ข้อดี และข้อด้อยของสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์แต่ละประเภทไว้อย่างชัดเจน เพื่อการนำไปใช้ที่เหมาะสม โดยวิเคราะห์และเลือกใช้ตามวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับนโยบายขององค์กรและเป้าหมายของการดำเนินงาน รวมถึงกลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้ยังมีสื่อประชาสัมพันธ์อื่น ๆ และสื่อประชาสัมพันธ์เฉพาะกิจ ที่องค์กรสามารถจะเลือกใช้ ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ได้อีกมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละองค์กร ตลอดจนความจำเป็นในการใช้สื่อและเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในครั้งนั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (๒๕๕๑) ศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีไหว้ครูบูชาเตาของชุมชนบ้านต้นโพธิ์และชุมชนบ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ด้านประวัติความเป็นมา ความสำคัญและขั้นตอนในการประกอบพิธีไหว้ครูบูชาเตาพบว่าส่วนใหญ่ จะมีเนื้อหาสาระคงเดิม การให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมยังเคร่งครัด แต่ขาดการถ่ายทอดวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมทำให้ชนรุ่นหลังส่วนใหญ่มองว่าการไหว้ครูบูชาเตาเป็นการปฏิบัติกันมาตามประเพณีเท่านั้น ไม่เห็นคุณค่าถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของพิธีกรรม สำหรับขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมยังคงสืบทอดขั้นตอนที่สำคัญไว้เหมือนเดิม แต่จะปรับเปลี่ยนเรื่องเครื่องประกอบพิธีบางอย่าง จะใช้สิ่งของที่สามารถหาซื้อได้ตามท้องตลาดเป็นส่วนใหญ่ เช่นดอกไม้ กล้วย ดอกไม้ จะใช้ดอกไม้เป็นกำหรือพวงมาลัยแทนที่จะใช้ดอกไม้หรือใบไม้ที่สื่อความหมายถึงความเป็นสิริมงคล เพราะปัจจุบันจะหาได้ยาก การค้าคุณก็ไม่สนุกสนานรื่นเริง มีชีวิตชีวาเหมือนสมัยก่อน เนื่องจากวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพิธีไหว้ครูบูชาเตา มีหลายปัจจัยด้วยกันไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการอาชีพที่มีตึง ซึ่งมีจำนวนน้อยลงเนื่องจากมีอายุมากขึ้นไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพที่มีตึงได้ ต้นทุนที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูงขึ้น ในขณะที่ราคาขายเท่าเดิมเพราะผู้ผลิตไม่สามารถที่จะกำหนดราคาเองได้ เยาวชนรุ่นใหม่เมื่อได้รับการศึกษาก็จะไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือทำงานตามที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมาทำให้ปัจจุบันขาดผู้สืบทอดอาชีพการตีมีดซึ่งจะส่งกระทบถึงพิธีไหว้ครูบูชาเตาด้วย

นิภา เจียมโฉมสิต และคณะ (๒๕๕๑) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการจัดงานประเพณีบุญกลางอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล ส่วนราชการ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน มีการบริหารจัดการที่ดี โดย คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการแสดงวัฒนธรรม ประเพณีความเป็นอยู่ของแต่ละชนชาติ วัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมจังหวัดเป็นเพียงที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรม ปัจจุบันที่เสริมสร้างศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัด คือการนำเครื่องจักรสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการประกวดขบวนแห่เครื่องจักรสาน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษา ขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชน และบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่ชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียง หน่วยงานส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมอำเภอ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มูลนิธิและคหบดีในอำเภอพนัสนิคมให้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงาน ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง และเห็นถึงคุณค่าของประเพณี ทำให้ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนและดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

พระไชยา พิณบรรเลง (๒๕๕๒) ได้ศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่เรือบงจังหวัดเพชรบุรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การเล่นแห่เรือบงเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือเมื่อแม่น้ำเพชรบุรีแห้งขอดอันมีสาเหตุมาจากการสร้างเขื่อนปิดกั้นแม่น้ำเพชรบุรี การเล่นแห่เรือน้ำที่เคยเป็นที่นิยมเล่นของชาวเพชรบุรีมาแต่เดิมไม่สามารถเล่นได้ อีก จึงได้มีผู้พัฒนารูปแบบการเล่นให้มาเล่นบนบกได้ แล้วเรียกกันว่าแห่เรือบง ซึ่งมีการเล่นคล้ายกับการแห่เรือน้ำ ต่างกันตรงที่การเล่นแห่เรือบงจำลองเรือขึ้นมาเล่นบนบก ส่วนเพลงที่นำมาเล่นก็ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับการแห่เรือน้ำ และมีลักษณะที่ไม่ต่างไปจากเพลงพื้นบ้านอื่นๆ ส่วนปัญหาของประเพณีการแห่เรือบงจังหวัดเพชรบุรีมีหลายประการคือ การละเล่นมีรูปแบบเรียบๆ ไม่สลบซับซ้อน จึงไม่ตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกของผู้ดูหรือผู้ชม ไม่ได้ได้รับความสนใจจากกลุ่มเยาวชน พ่อเพลง แม่เพลง ปัจจุบันลดจำนวนลงไปเรื่อย ๆ บางคนเลิกร้างไปประกอบอาชีพอื่นจึงขาดผู้สืบทอด มีความบันเทิงรูปแบบใหม่ๆ หลุดเข้าสู่อำเภอเมืองเพชรบุรีตลอดเวลา จึงดึงความสนใจผู้คนได้มากกว่า การละเล่นพื้นบ้าน และองค์กรภาครัฐยังทำงานไม่ประสานกันต่างฝ่ายต่างทำและไม่ให้ความสนใจ เพลงพื้นบ้านเท่าที่ควร นอกจากนี้พบว่า แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่เรือบงจังหวัดเพชรบุรีมี ๒ ประการคือ แนวทางการอนุรักษ์มี ๔ ส่วน คือ (๑) องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต) ให้

ความสำคัญกับการเห่เรือบกและเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านนโยบายและทุนสนับสนุน (๒) โรงเรียนจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนการเล่นเห่เรือบกและเพลงพื้นบ้าน สนับสนุนงบประมาณจ้างวิทยากรและหาอุปกรณ์การเล่นอย่างต่อเนื่อง (๓) พ่อเพลง แม่เพลง จัดตั้งกลุ่มพ่อเพลงแม่เพลงเห่เรือบก มีการพบปะปรึกษาหารือถึงปัญหาและแนวทางแก้ไข (๔) ประชาชนจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการการเล่นเห่เรือบก และรูปแบบการอนุรักษ์มี ๓ ขั้นตอน ดังนี้ คือ (๑) อนุรักษ์ของเดิมไว้เป็นแม่บท โดยการอนุรักษ์รูปแบบ คือ อนุรักษ์เรือ เครื่องแต่งกาย และเพลงในรูปแบบเดิม และการอนุรักษ์เนื้อหา โดยการศึกษาและเก็บเรื่องราวเกี่ยวกับการเห่เรือบกไว้ให้เป็นระบบ (๒) ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะกับยุคสมัย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นไว้ และ (๓) สร้างมูลค่าเพิ่มให้การเห่เรือบก โดยนำเสนอในรูปแบบของความบันเทิงนำเสนอในรูปแบบของการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจและจะช่วยให้อนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้านนี้ต่อไปได้

ภาพิมล สีไหม (๒๕๕๓) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมประเพณีชักพระ ของเทศบาลตำบลวัดประดู่ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีชักพระเป็นประเพณีท้องถิ่นภาคใต้ เป็นการทำบุญหลังวันออกพรรษา ตรงกับแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นการจำลองเหตุการณ์เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ชาวบ้านจึงแห่แหนกันไปเฝ้ารับเสด็จ แสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียงทำให้เกิดความรักความสามัคคี ซึ่งมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีชักพระ ประกอบด้วย การทำเรือพนมพระ การทำกลอง การทำขนมต้ม เทศบาลจึงได้มีบทบาทในการส่งเสริมประเพณีชักพระ ด้วยการสนับสนุนงบประมาณ การจัดงานสมโภช การแสดงธรรมเทศนา และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมประเพณีชักพระไว้ให้ลูกหลานเทศบาลควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์หรือการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อจัดแสดงเรื่องราวต่าง ๆ การบรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมถึงการจัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีชักพระให้คงอยู่สืบไป

อัจฉรา อุดมศิลป์ (๒๕๕๓) ได้ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีลอยกระทงในโบสถ์วันไทรย้อย ตำบลสากเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า การจัดงานประเพณีลอยกระทงมีมานานกว่า ๓๐ ปี โดยท่านพระครูพิสุทธิสวัสดิ์ เจ้าอาวาสวัดไทรย้อย คณะกรรมการวัดและประชาชนที่สนใจ การจัดงานประเพณีลอยกระทงในโบสถ์วันไทรย้อยจะต้องคณะกรรมการชุดต่าง ๆ รับผิดชอบงานในแต่ละด้าน แต่ปัจจุบันมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข แนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีลอยกระทงในโบสถ์วันไทรย้อยจะต้องปลูกฝังการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้กับประชาชนและเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยจัดทำโครงการส่งเสริมประชาชนและเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ในส่วนของการประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มงบประมาณและกระบวนการประชาสัมพันธ์ให้ครบถ้วนในสื่อทุกรูปแบบ และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นประเพณีที่โดดเด่นและเป็นงานประเพณีที่มี

เอกลักษณ์เป็นตัวเองของจังหวัดพิจิตร ให้ประชาชนเกิดความผูกพันว่าประเพณีนี้เป็นประเพณีของพวกเขาและจะต้องช่วยกันอนุรักษ์ให้ประเพณีนี้คงอยู่สืบไป

ญาณิศา บุญจิตรี และสุชาติ มีสมบัติ (๒๕๕๔) ได้ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่พระแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธง อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีปฏิบัติในงานประเพณีแห่พระแข่งเรือยาว อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร ที่สืบทอดกันมา ยาวนาน ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมทางบก เริ่มต้นขึ้นในตอนค่ำของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ โดยจัดให้มีพิธีสมโภชน์เรือพระบั้งขึ้นในตอนเช้า พระภิกษุออกมารับบิณฑบาตและรับฟุ่มผ้าป่าพร้อมกัน มีการจัดประกวดแต่งกายผ้าไทย จากนั้นในตอนสายจะมีขบวนแห่เรือพระบกที่ประดับตกแต่งไว้อย่างสวยงาม เคลื่อนขบวนไปตามถนนจนถึง และ ๒) กิจกรรมทางน้ำ เริ่มพิธีเปิดในตอนบ่ายที่บริเวณหน้าวัดท่าด่านประชากร มีขบวนแห่เรือทางน้ำ และการแข่งขันเรือยาวขึ้นโขนชิงธง โดยใช้สนามแม่น้ำลำสนธิ จากสะพานรถไฟถึงบริเวณวัดท่าด่านประชากร ระยะทางประมาณ ๕๐๐ เมตร การตัดสินแพ้ชนะของเรือโดยเรือลำใดเข้าสู่เส้นชัยตามระเบียบการแข่งขันจับแถบชัยไปได้ตามกติกาการแข่งขันจึงจะชนะ ๓. สภาพปัญหาของงานประเพณีแห่พระแข่งเรือยาว อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร มีหลายประการ คือ ๑) ปัจจุบันไม้ที่ขุดทำเรือค่อนข้างหายาก คนขุดเรือค่อนข้างอาวุโสและไม่มีการสืบทอดความรู้และประสบการณ์ช่างทำเรือ ๒) การจัดเป็นเรือสวยงามต้องใช้ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงจึงทำให้มีน้อย ๓) ฝีพายเรือที่สมัครใจและพร้อมทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจในการฝึกฝนหายาก ๔) ขาดแคลนสถานที่ในการจอดเรือพระบกทำให้ต้องรับนำเรือกลับวัด และ ๕) ขาดแคลนกองทุนสำหรับจัดงานประเพณี ๔. แนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่พระแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธง อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร ได้แก่ ๑) แนวทางการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน มีการอนุรักษ์รูปแบบกิจกรรมสำคัญๆ คือ การทำบุญตักบาตรเทโว การทอดผ้าป่าตามบ้าน การแห่เรือพระบก และการแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธง และการอนุรักษ์เนื้อหา ซึ่งเทศบาลเมืองลำสนธิและองค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ และร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาสร้างหลักสูตรการเรียนรู้เกี่ยวกับงานประเพณี ๒) ผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงวัฒนธรรม โรงเรียน และประชาชน ๓) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่งานประเพณี ทำได้ด้วยการสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชน มีการจำหน่ายสินค้า OTOP ของอำเภอลำสนธิในงานประเพณี และการจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์เพิ่มขึ้น เช่น การประกวดเขียน ภาพระบายสี การประดิษฐ์เรือพระบกจำลองหรือการแกะสลักเรือพระบกจำลอง เป็นต้น และ ๔) การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของงานประเพณี ควรเพิ่มรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย และปรับเนื้อหา สารในการประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่และยาวนานของงานประเพณี ปรับรูปแบบของกิจกรรมในงาน ให้น่าสนใจและน่าตื่นเต้นมากกว่าที่

เป็นอยู่ มีการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของอำเภอหลังสวน วัดสำคัญ ๆ ตลอดจนวิถีชุมชนพื้นบ้านและสวนผลไม้ โดยจัดบริการรถนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม จัดให้มีพิธีภัณฑ์แห่งพระแข่งเรือยาวขึ้นโขงชิงธงของอำเภอหลังสวนและมีการแสดงสัญลักษณ์ของงาน ประเพณีบริเวณจุดต่าง ๆ

กมล บุญเขต และคณะ (๒๕๕๗) ศึกษาประเพณีบุญผะเหวด: กรณีศึกษาประเพณีบุญผะเหวด ชาวไทย-หล่ม อำเภอหล่มสักดีและอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบประเพณีบุญผะเหวดของชาวไทย-หล่ม จะจัดขึ้นทุกปี ปีละ ๑ ครั้ง ในช่วงเดือนมีนาคม ถึง เมษายน จะมีวันรวมเรียกว่า“วันโฮม” ชาวบ้านจะมาช่วยกันจัดตกแต่งสถานที่เพื่อจัดงานบุญผะเหวด โดยเตรียมเครื่องสักการะต่างๆ เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน ข้าวตอก อย่างละ ๑,๐๐๐ อัน เป็นต้น ตั้งศาลเพียงตาขนาดเล็กพร้อมกับประดับธงขนาดใหญ่เป็นจำนวน ๘ ทิศ รอบ ๆ ศาลาการเปรียญ เพื่อเป็นที่วางเครื่องสังเวยสำหรับประกอบพิธี ภายในศาลาการเปรียญจะแขวนผ้าที่มีภาพวาดเรื่องราวพระเวสสันดรทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ก่อนเริ่มพิธีจะมีการเทศน์มหาชาติและนิมอัญเชิญพระอุปคุต มาปกป้องภัยอันตรายทั้งปวง และให้โชคลาภแก่ชาวบ้านที่มาร่วมพิธี โดยมีความเชื่อว่าผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติครบ ๑๓กัณฑ์ จบภายในหนึ่งวันและจัดเตรียมเครื่องบูชาได้ถูกต้องจะให้เกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย แต่ถ้าหากตั้งเครื่องบูชาไม่ถูกต้องจะทำให้เกิดสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ตามมา จึงทำให้ทุกคนในหมู่บ้านให้ความสำคัญกับประเพณีนี้เป็นอย่างมาก อีกทั้งเป็นการระลึกถึงพระเวสสันดรพระโพธิสัตว์ผู้ทรงบำเพ็ญเพียรบารมีชาติสุดท้ายของพระองค์ก่อนจะเสวยชาติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายหลัง

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน กรณีศึกษา: ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) และการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
๒. วิธีดำเนินการวิจัย
๓. เครื่องมือในการวิจัย
๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากร ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและประชาชนในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

๒. กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

(๑) กลุ่มผู้รู้ (Key informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ฯลฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่

๑. พระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนใต้ และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้
๒. อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไท-ยวน อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
๓. นายระเบียบ ฐิตะธรรมานนท์ ปราชญ์ชาวบ้านด้านพิธีกรรมพื้นบ้าน
๔. นางบัวทอง มณีศิริ ปราชญ์ชาวบ้านด้านการทอผ้าพื้นบ้าน
๕. นางบุญมี เต้าแก้ว ปราชญ์ชาวบ้านด้านอาหารพื้นบ้าน

(๒) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informant) คือกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เคยร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ในทุกกิจกรรมของประเพณีนี้ จำนวน ๕ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

๑. นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองโน
๒. นางสาวพิมพ์ชนก แก้วสีหมอก ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้
๓. นายสุรวิทย์ กระแสลาภ ข้าราชการบำนาญ
๔. นายบุญล้อม เต่าแก้ว ผู้ประสานงานทุกภาคส่วน
๕. นางบุญเยี่ยม สีคต แม่ค้าข้าวหลาม

(๓) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นนักท่องเที่ยวและเป็นประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมนี้ โดยได้รับข้อมูลและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕ คน

๑. นางบัวเรียง นิลมูล
๒. นายสมิง บุญศิลา
๓. นางโชติกา ศิลาพัฒน์
๔. นางสาวนวรรตน์ วงษ์ประเสริฐ
๕. นางพรทิพย์ ฐิติธรรมานนท์

วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) และการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study)

๒. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ในการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับแนวทาง แนวคิด การอนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน กรณีศึกษา: ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ซึ่งได้จากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างโดยตรง

การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ประเพณีไทยวนสระบุรี และประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่หนองโน ก่อนที่จะเข้าไปศึกษาข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

- (๑) ข้อมูลประวัติความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๒) แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๓) แนวคิดด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน
- (๔) แนวคิดการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม
- (๕) กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น
- (๖) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับ การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจในการรับฟัง รายการวิทยุกระจายเสียง และอื่น ๆ ซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น ดังนี้

๑. แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และออกแบบคำถาม เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าเรื่องได้อย่างเต็มที่ ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้และยืดหยุ่นตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ โดย โดยมีประเด็นคำถามดังนี้

- (๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล เพศ ภูมิลำเนา อาชีพ
- (๒) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
- (๓) ประวัติความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
- (๔) ขั้นตอนการจัดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี (สถานที่ ระยะเวลา กิจกรรม กำหนดการ การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ฯลฯ)
- (๕) ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนที่มีต่อตนเองและชุมชน
- (๖) ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนหลังจากจัดงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
 - (๗) กระบวนการทำงานระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรีและชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทยนสระบุรีในปัจจุบัน
 - (๘) เครือข่ายของทุกภาคส่วนและการมีส่วนร่วมของชุมชนประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในปัจจุบัน
 - (๙) แนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณี ตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
 - (๑๐) แนวทางในการพัฒนาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

๒. แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการสนทนาโดยเตรียมประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม เช่น

- (๑) การมีส่วนร่วมในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๒) แนวทางการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๓) ข้อดี ข้อด้อย โอกาส อุปสรรคของ ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน

๓. แบบสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยใช้ ๒ วิธีการ คือ การสังเกต (Observation) โดย

(๑) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าไปสังเกตระหว่างที่ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนเริ่มดำเนินการและระหว่างดำเนินการ จนครบกำหนดการของงานทั้ง จัดงานทั้ง ๓ วัน ๒ คืน โดยงานจัดขึ้นในวันที่ ๑๑ - ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ และพิธีการ และกิจกรรมต่าง ๆ ในวันงาน การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน สภาวัฒนธรรม ฯลฯ

(๒) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยการเข้าไปสำรวจสภาพพื้นที่ขณะที่ไม่ได้จัดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนเพื่อสำรวจสภาพชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชนและบรรยากาศภาพรวมของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ประเพณีไทยวนสระบุรี และประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่หนองโน ก่อนที่จะเข้าไปศึกษาข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

- (๑) ข้อมูลประวัติความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๒) แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๓) แนวคิดด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน
- (๔) แนวคิดการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม
- (๕) กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น
- (๖) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม คือ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

(๑) การสัมภาษณ์ (Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ใช้สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structured Interview) ซึ่งออกแบบคำถามที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามตามประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ โดยสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เช่น ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน พระสงฆ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลภาคสนามแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๕ คน เป็นจำนวน ๑๕ คน ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้รู้ (Key informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ราษฎรชาวบ้าน พระสงฆ์ ฯลฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่

๑. พระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนใต้ และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้
๒. อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ราษฎรชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยวน
๓. นายระเบียบ รัฐะธรรมานนท์ ราษฎรชาวบ้านด้านพิธีกรรมพื้นบ้าน
๔. นางบัวทอง มณีศิริ ราษฎรชาวบ้านด้านการทอผ้าพื้นบ้าน
๕. นางบุญมี เต้าแก้ว ราษฎรชาวบ้านด้านอาหารพื้นบ้าน

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informant) คือกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เคยร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ในทุกกิจกรรมของประเพณีนี้ จำนวน ๕ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

๑. นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน
๒. นางสาวพิมพ์ชนก แก้วสีหมอก ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้
๓. นายสุรวิทย์ กระแสลาภ ข้าราชการบำนาญ
๔. นายบุญล้อม เต้าแก้ว ผู้ประสานงานทุกภาคส่วน
๕. นางบุญเยี่ยม สีคต แม่ค้าข้าวหลาม

กลุ่มที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมกิจกรรมนี้ โดยได้รับข้อมูลและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕ คน

๑. นางบัวเรียง นิลมูล
๒. นายสมิง บุญศิลา
๓. นางโชติกา ศิลาพัฒน์
๔. นางสาวนวรรตน์ วงษ์ประเสริฐ
๕. นางพรทิพย์ รัฐะธรรมานนท์

(๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการสนทนาโดยเตรียมประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวทางการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน เพื่อรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้ร่วมสนทนา

กลุ่มตัวอย่างในการสนทนา แบ่งออกเป็น ดังนี้ ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๕ คน เป็นจำนวน ๑๕ คน โดยเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันกับการสัมภาษณ์ ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้รู้ (Key informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ประชาญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ฯลฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่

๑. พระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนใต้ และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้
๒. อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ประชาญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยวน
๓. นายระเบียบ รัฐะธรรมานนท์ ประชาญ์ชาวบ้านด้านพิธีกรรมพื้นบ้าน
๔. นางบัวทอง มณีศิริ ประชาญ์ชาวบ้านด้านการทอผ้าพื้นบ้าน
๕. นางบุญมี เต้าแก้ว ประชาญ์ชาวบ้านด้านอาหารพื้นบ้าน

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informant) คือกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เคยร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ในทุกกิจกรรมของประเพณีนี้ จำนวน ๕ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

๑. นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองโน
๒. นางสาวพิมพ์ชนก แก้วสีหมอก ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้
๓. นายสุรวิทย์ กระแสลม ข้าราชการบำนาญ
๔. นายบุญล้อม เต้าแก้ว ผู้ประสานงานทุกภาคส่วน
๕. นางบุญเยี่ยม สีตต แมค้ข้าวหลาม

กลุ่มที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมกิจกรรมนี้ โดยได้รับข้อมูลและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕ คน

๑. นางบัวเรียง นิลมูล
๒. นายสมิง บุญศิริ
๓. นางโชติกา ศิลาพัฒน์
๔. นางสาวนวรรตน์ วงษ์ประเสริฐ
๕. นางพรทิพย์ รัฐะธรรมานนท์

(๓) การสังเกต (Observation) โดยสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตการณ์ขณะที่มีการจัดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน และสังเกตการณ์ขณะที่ไม่ได้จัดงานโดยมองในภาพรวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงในการดำเนินการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเปิดงาน งานกลางวันและกลางคืน รวมถึงการจัดขบวนแห่ ตลอดจนกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ ของชาวไทพวนและชาวไทยในพื้นที่ตำบลหนองโน การกินเลี้ยงขันโตก เป็นต้น โดยศึกษาตลอดการจัดงานทั้ง ๓ วัน ๒ คืน

(๔) การบันทึกข้อมูล โดยจัดเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่ง บันทึกภาพเคลื่อนไหว เพื่อสะดวกในการเก็บรายละเอียดและสามารถนำมาตรวจสอบข้อมูลเพื่อเติมเต็มข้อมูลให้ครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูล ตามหมวดหมู่เป็นระบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วจึงจะวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล เพื่อรายงานผลการวิจัยโดยการพรรณนา ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีในบทที่ ๒ มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อมูลดังนี้

๑. วิเคราะห์ปัจจัยที่จะเสริมสร้างศักยภาพของประเพณีไท-ยวนสระบุรี และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
๒. วิเคราะห์แนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน กรณีศึกษา : ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ สันทนากลุ่มและการสังเกต และร่วมในงานประเพณีดังกล่าว ปรากฏผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ประเพณีปฏิบัติและสภาพปัญหาของงานประเพณี

๑. ประวัติและความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ประวัติและความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ ที่หนองโน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน คือพระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนและเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญดังนี้ (พระครูมงคลธรรมสุนทร, สัมภาษณ์ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐)

“บุญประเพณีตักบาตรข้าวหลาม” เป็นบุญประเพณีของพุทธศาสนิกชนชุมชนไทย-ยวน หรือโยนกนครเดิม ต.หนองโน อ.เมือง จ.สระบุรี เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่แม่โพสพ ให้ช่วยคุ้มครองดูแลข้าวเปลือกในยุ้งฉางหลองข้าวของตน มิให้สิ่งอื่นใดมารบกวน รวมทั้งเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชนในท้องถิ่น โดยจัดขึ้นในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ เดือนยี่ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒) ของทุกๆ ปี โดยในปีนี้จัดเป็นปีที่ ๑๕ ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐ ณ ลานอเนกประสงค์หน้าที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน

ประวัติของประเพณีแต่ดั้งเดิม คือ ก่อนงานหนึ่งวันซึ่งเป็นวันโกน (วันขึ้นสิบสี่ค่ำ เดือนยี่) ฝ่ายชายของแต่ละหมู่บ้านจะจัดหาไม้ข้าวหลาม (อายุประมาณ ๑ ปี ไม้ไผ่อ่อนมีเตี้ยหรือเยื่อบาง) ติดอยู่ภายในกระบอกไม้ไผ่ ตัดเป็นท่อนๆ กะดูพองาม ฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมข้าวเหนียวแช่น้ำ ถั่วดำ ต้มสุก น้ำตาลทราย เกลือ จากนั้นก็ชาวข้าวเหนียวที่แช่น้ำไว้ใส่ภาชนะผสมกับเครื่องปรุงทั้งหมด ปรุงรสตามความพอใจ แล้วตักใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ ปิดฝากระบอกด้วยใบตองพับให้แน่น จากนั้นฝ่ายชายจะนำข้าวหลามไปเผาที่บราวบนพื้นดินจนสุกทั่วทั้งกระบอก ทั้งไว้จั่นเย็นนำมาปอกเปลือกด้านนอกออกให้เหลือแต่เปลือกด้านใน พอรุ่งขึ้นก็นำไปทำบุญตักบาตรที่วัด

พระครูมงคลธรรมสุนทร หรือพระครูน้อง เจ้าคณะตำบลหนองโน และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้ กล่าวว่า “บุญตักบาตรข้าวหลามบ้านหนองโนมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ พื้นเพคนหนองโนอพยพย้ายถิ่นมาจากโยนก และสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกได้เป็นอย่างดีคือภาษาถิ่นที่ยังใช้ภาษาญวนเชียงใหม่ อาชีพ

หลักของคนพื้นนี้ คือ ปลูกข้าว ในอดีตน่าจะมีการปลูกข้าวเหนียวไว้กินเองมากกว่าข้าวเจ้า การปลูกข้าวเจ้าเริ่มมานิยมกันในช่วง ๕๐ ปี หลังนี้เอง”

นอกจากนี้สาระที่สำคัญของประเพณีคือ ในอดีตเมื่อถึงฤดูหนาวไม่มีผ้าห่มเช่นปัจจุบัน ชาวบ้านต้องจุดฟืนผิงไฟเพื่อไล่ความหนาว ระหว่างนี้เองก็เริ่มมีการตัดไม้ไผ่มาเผาข้าวหลาม ซึ่งกว่าจะรู้ว่าต้องใช้ไม้ไผ่อายุเท่าไรจึงจะเหมาะสมกับการเผาข้าวหลามคงลองผิดลองถูกกันหลายสิบปี จนกระทั่งมาพบว่าไม้ไผ่ที่เหมาะสมกับการเผาข้าวหลามนั้นต้องมีอายุประมาณ ๑ ปีเท่านั้น หากแก่หรืออ่อนกว่านี้เมื่อข้าวหลามสุกผ่าออกมาจากกระบอกเยื่อไผ่จะไม่ติดออกมา อย่างไรก็ตาม เมื่อเผากินเองในบ้านแล้ว ด้วยเหตุที่ชาวบ้านเป็นพุทธศาสนิกชน ก็นำข้าวหลามที่เผานั้นมาใส่บาตรในตอนเช้า เพื่อทำบุญให้แม่โพสพ และเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว เดิมทีนั้นพิธีตักบาตรข้าวหลามนั้นมีอยู่ ๓ วัด คือ วัดหนองโนเหนือ วัดหนองโนใต้ และวัดป็อกแป็ก แต่ด้วยเหตุที่ชาวหนองโนแต่งงานมีครอบครัวย้ายถิ่นฐานออกไป รวมทั้งมีคนจากถิ่นอื่นย้ายเข้ามา จนกลายเป็นว่า ปัจจุบันเหลือเพียงที่วัดหนองโนใต้เพียงวัดเดียวเท่านั้น

พระครูมงคลธรรมสุนทร ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “เมื่อก่อนใครได้มาเที่ยวหนองโนในวันขึ้น ๑๔ ค่ำเดือนยี่ ซึ่งเป็นวันสุกดิบ ทุกบ้านจะต้องเผาข้าวหลามอย่างน้อยต้องตัดไม้ไผ่มา ๑ ต้น ประมาณ ๓๐-๔๐ กระบอก ร้อยบ้านก็ร้อยรสชาติ เข้าบ้านไหนก็จะได้กิน แต่ทุกวันนี้มีให้เห็นอยู่ไม่กี่บ้าน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าใจหายว่า เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนไป วันหนึ่งการเผาข้าวหลามและใส่บาตรด้วยข้าวหลามอาจจะหมดไปด้วย” พร้อมกันนี้ ยังบอกด้วยว่า การใส่บาตรข้าวหลามหรือนำข้าวหลามมาถวายวัดนั้น ชาวบ้านจะใส่เป็นกระบอกยาวๆ บ้านละ ๒-๓ กระบอก แต่มาระยะหลังนี้ เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโนรับเป็นเจ้าภาพ กระบอกข้าวหลามที่เคยยาว ๑ปล่องไม้ไผ่ เดียวนี้มีการหันข้าวหลามเป็นท่อนๆ กระบอกหนึ่งๆ หั่นออกเป็น ๓-๔ ท่อน จนเสียเอกลักษณ์ความเป็นข้าวหลามไปแล้ว

นอกจากนี้แล้วการเพิ่มคำว่า “จี” ต่อท้ายเข้าไปโดยไม่มีเหตุผลหรือคำอธิบายใดๆ ประกอบ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนหนองโนไม่ได้ทำข้าวจีเหมือนถิ่นอื่นๆ มีแต่เผาข้าวหลามกินกันเท่านั้น กว่า ๒๐๐ ปี ของการตั้งวัด เมื่อ พ.ศ.๒๓๔๓ มีแค่คำว่า “บุญตักบาตรข้าวหลาม” เท่านั้น ไม่เคยมีงานบุญตักบาตรข้าวจี อย่างไรก็ตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโนไปเพิ่มเป็น “บุญตักบาตรข้าวหลามจี” ตั้งปัจจุบัน

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ที่รับผิดชอบการดำเนินการประเพณีนี้อย่างต่อเนื่อง นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้ (กิตติศักดิ์ มณีศิริ,สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐)

ประเพณีงาน"ตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ที่หนองโน"สัมผัสนบรยากาศพื้นบ้านไท-ยวน สระบุรี ประจำปี ๒๕๖๐ นี้ จะจัดขึ้น ๓ วัน ๓ คืน ในปีนี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับวัดหนองโนใต้ โดยพระครูมงคลธรรมสุนทร หรือพระครูน้อง ร่วมกับผู้เฒ่าผู้แก่ และประชาชนชาวไทยวน และประชาชนทั่วไปในตำบลหนองโน ให้ ความสำคัญและเป็นเจ้าภาพร่วมกัน โดยวันนี้ วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๓๐ นายบัณฑิตย เทวีทวารักษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี เป็นประธานตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ที่หนองโน ครั้งที่ ๑๕ ณ บริเวณลานอเนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ซึ่ง

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโนร่วมกับ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสระบุรี สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสระบุรี และพี่น้องชุมชนไท-ยวนหนองโน ร่วมกัน จัดงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีและถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดช

โดยนายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองการบริหารส่วนตำบลหนองโน ได้กล่าวว่า ทั้งนี้คนหนองโน ส่วนใหญ่ มีเชื้อสาย ไท-ยวน หรือโยนกเดิมที่อพยพมาจากเชียงแสน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๗ หรือ ๒๒๒ ปีมาแล้ว แต่ยังคงเอกลักษณ์ ภาษาพูด ความเชื่อเรื่องผี วิถีชีวิตเรียบง่าย และประเพณีที่ปฏิบัติกันมาตลอด เป็นบุญประเพณีของพุทธศาสนิกชนชุมชนไท-ยวน เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่แม่โพสพ ให้ช่วยคุ้มครองดูแลข้าวเปลือกในยุ้งฉางกองข้าวของตน มิให้สิ่งอื่นใดมารบกวน รวมทั้งเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชนในท้องถิ่น โดยจัดขึ้นในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ เดือนยี่ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒) ของทุก ๆ ปี ก่อนงานหนึ่งวันซึ่งเป็นวันโกน (วันขึ้นสิบสี่ค่ำ เดือนยี่) ฝ่ายชายของแต่ละหมู่บ้านจะจัดหาไม้ข้าวหลาม (อายุประมาณ ๑ ปีไม้ไม่อ่อนมีเตี้ยหรือเยื่อบาง) ติดอยู่ภายในกระบอกไม้ไผ่ ตัดเป็นท่อนๆ กะดูพองาม ฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมข้าวเหนียวแช่น้ำ ถั่วดำต้มสุก น้ำตาลทราย เกลือ จากนั้นก็ข้าวข้าวเหนียวที่แช่น้ำไว้ใส่ภาชนะผสมกับเครื่องปรุงทั้งหมด ปรุงรสตามความพอใจ แล้วตักใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ ปิดฝากระบอกด้วยใบตองพับให้แน่น จากนั้นฝ่ายชายจะนำข้าวหลามไปเผาที่บราวบนพื้นดินจนสุกทั่วทั้งกระบอก ทั้งไว้จมน้ำมาปอกเปลือกด้านนอกออกให้เหลือแต่เปลือกด้านใน พอรุ่งขึ้นก็นำไปทำบุญตักบาตรที่วัด

นายกองการบริหารส่วนตำบลหนองโน กล่าวต่อว่า สิ่งที่สร้างความน่าสนใจและน่าชมคือ ขบวนแห่เกวียนซึ่งในแต่ละปีจะมีเกวียนข้าวของแต่ละหมู่บ้านมาร่วมงานกันครบ เกวียนแต่ละเล่มประดับประดาด้วยธงผ้าและกระดาษแก้ว อย่างประณีตสวยงาม โดยเฉพาะต้นสลากภัต จะมีการประดับประดาต้นสลากภัต มีสีลัน สะดุดตา โดยภายในเกวียนแต่ละเล่มจะเป็นเสมือนตัวแทนในการบรรทุกสิ่งของที่จะนำมาตักบาตรถวายพระ นอกจากนี้ ยังมีการตักบาตรข้าวหลามจี จำนวนพระ ๘๘ รูป มีการแข่งขันการกินข้าวหลาม จำนวน ๒ กิโลกรัม และข้าวหลามที่เผาขึ้นใหม่ ๆ ในงานจำหน่ายสำหรับงานนี้มีจำนวน ๓ วัน ตั้งแต่วันที่ ๑๑- ๑๓ มกราคม นี้

นอกจากนี้นายกองการบริหารส่วนตำบล ยังได้สรุปว่า ในฐานะประธานคณะกรรมการจัดงานยอมรับว่าการทำงานนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่ได้ความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในจังหวัดสระบุรี และประชาชนชาวไทยยวนสระบุรี และโดยเฉพาะชาวไทยยวนตำบลหนองโนทุกคน

๒. ประเพณีปฏิบัติในงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

งานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน จังหวัดสระบุรี มีประเพณีปฏิบัติที่สืบทอดกันมานาน กิจกรรมในงานซึ่งถือปฏิบัติกันมาประกอบด้วย กิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนา และกิจกรรมเพื่อความสามัคคีของชาวไทยยวน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ กิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนา

กิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนาของชาวไทยเชื้อสายยวนใน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีนั้น เมื่อได้กำหนดวันจัดงาน ซึ่งมักจะตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ของปีนั้นๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยส่วนใหญ่จะจัดงาน ๓ วัน ๒ คืน โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๐ นี้จัดขึ้นเป็นครั้งที่ ๑๕ ตรงกับวันที่ ๑๑-๑๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๐ ณ ลานอเนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และหลวงพ่อใหญ่

โดยกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมแรกของประเพณี คือ พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และหลวงพ่อใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่เคารพบูชาของชาวไทยยวนที่ตำบลหนองโน โดยดำเนินการจัดทำพิธีบวงสรวง ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยยึดถือฤกษ์ยามยามดี ในเวลาประมาณ ๐๗.๐๐ น. ซึ่งมักจะจัดในวันแรกของงานเสมอ โดยที่ผู้ที่เป็นเจ้าพิธีก็คือพระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้ และเจ้าคณะตำบลหนองโน และยังร่วมด้วยปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ประจำหมู่บ้านที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน รวมถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน บุคลากรเจ้าหน้าที่ รวมถึงประชาชนทั่วไปด้วย ซึ่งพิธีนั้นก็จะมีการจัดเตรียมเครื่องบวงสรวงครบครัน เพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเคารพบูชาบรรพบุรุษ ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงคู่ตำบล คู่บ้านคู่เมือง อีกทั้งยังเป็นการขอมาขออนุญาตจัดงาน และเพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มประเพณีอันดีงามให้คงอยู่คู่ชาวไทยยวนหนองโนสืบไป และยังเป็นขวัญและกำลังใจให้คณะทำงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ตลอดจนชาวบ้านประชาชนทุกภาคส่วนอีกทางหนึ่งด้วย และที่สำคัญคือเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการเริ่มต้นของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ด้วย

พิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น

นอกจากนี้ในวันแรก ซึ่งเป็นวันแรกของงานประเพณี เมื่อในช่วงเช้ามีพิธีบวงสรวงแล้วรอบเย็นจะมีพิธีทางศาสนาที่สำคัญ อีก ๑ พิธี คือ พิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น พระสงฆ์ จำนวน ๑๔ รูป จากวัดหนองโนใต้ และวัดหนองโนเหนือ ซึ่งมีพิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็นที่วัดหนองโนใต้ ในเวลา ๑๗.๐๐ น. โดยมีพระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้ และเจ้าคณะตำบลหนองโน เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และมีนายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน เป็นประธานฝ่ายฆราวาส โดยมีผู้ร่วมงานเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นสิริมงคลกับชีวิตของตนและครอบครัว

พิธีตักบาตรข้าวหลามจี

สำหรับพิธีทางความเชื่อและศาสนา และเป็นจุดสำคัญ เป็นจุดเด่น และเป็นชื่องาน คือ การพิธีตักบาตรข้าวหลามจี ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อที่ขอมาและบูชาพระแม่โพสพ โดยจะดำเนินการในวันที่สองของการจัดงาน ซึ่งจะตักบาตรข้าวหลามจี เมื่อสิ้นสุดพิธีเปิดงานประเพณีแล้ว โดยในแต่ละปีจะนิมนต์พระเฉพาะในวัดละแวกใกล้เคียง เช่น วัดหนองโนใต้ วัดหนองโนเหนือ วัดป้อมเปี้ย เป็นต้น แต่ในปีนี้เป็นพิเศษ คือ ตักบาตรข้าวหลามจี พระสงฆ์ จำนวน ๘๙ รูป จึงต้องนิมนต์พระจากวัดต่าง ๆ มาเพิ่มเติม เช่น วัดหนองเขื่อนช้าง วัดหนองจิก วัดเสาไห้ ฯลฯ พิธีตักบาตรข้าวหลามจีได้รับความสนใจจากพุทธศาสนิกชน ทั้งชาวไทย-ยวน และชาวไทย ตลอดจนนักท่องเที่ยว นักเรียนนักศึกษาและประชาชนเป็นอย่างยิ่ง สำหรับสถานที่ตักบาตรข้าวหลามจีคือบริเวณสนามหน้า

อาคารอเนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยพระสงฆ์จะรับบิณฑบาตในเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. สำหรับข้าวหلامที่นำมาใส่บาตรนั้นส่วนใหญ่จะเป็นข้าวหلامที่ชาวไทย-ยวน เฝ้าข้าวหلامนี้เองที่บ้านเพื่อนำมาใส่บาตรทำบุญ แต่ในกรณีนักท่องเที่ยวหรือประชาชนที่ไม่สะดวกในการเฝ้าข้าวหلامด้วยตนเองนั้น ก็จะนำข้าวหلامที่ชาวบ้านทำขาย มาใส่บาตรในครั้งนี้ ซึ่งนอกจากจะได้ทำบุญแล้วยังได้ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนชาวไทย-ยวน ในพื้นที่ได้อีกด้วย สำหรับผู้ที่มาร่วมพิธีตักบาตรข้าวหلامจีเดือนยี่ที่หนองโน ล้วนแต่มีใจและได้รับบุญกุศลโดยทั่วกัน โดยทุกคนที่มาร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหلامจี เป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีอันดีงามนี้อย่างแท้จริง เช่น การสวมใส่ชุดไทย-ยวน เข้าร่วมพิธี และร่วมตักบาตรด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยทุกขั้นตอนอย่างถูกต้อง เหมาะสมและสวยงาม

ภาพที่ ๒.๑ บาตรจำลองขนาดใหญ่

ภาพที่ ๒.๒ พิธีตักบาตรข้าวหلامจีเดือนยี่ที่หนองโน

การทำบุญสลากภัต

ในส่วนของกิจกรรมการตกแต่งและประดับประดาต้นสลากภัตนั้น เป็นอีกหนึ่งประเพณีความเชื่อทางศาสนาของชาวไทย-ยวน เพราะถือว่า ประเพณีทานสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทย มีเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น บางแห่งว่า "กินก๋วยสลาก" บางแห่ง "กินสลาก" บางแห่งว่า "ตานก๋วยสลาก" การทำบุญทานสลากภัต นับเป็นประเพณีที่สำคัญของล้านนาไทยประการหนึ่ง เนื่องจากค่านิยมที่สืบทอดทำมาแต่โบราณจนกลายเป็นประเพณีสืบมาช้านาน คือประชาชนวางจากภาระกิจการทำนา ผลไม้ เช่น ส้มโอ, ส้มเขียวหวาน, ส้มเกลี้ยง กำลังสุก ประชาชนหยุดพักไม่เดินทางไกลเพราะเป็นฤดูฝน พระสงฆ์จำพรรษาอยู่อย่างพร้อมปรักพร้อม ได้โอกาสสงเคราะห์คนยากจนเป็นสังคหทาน ถือว่ามีอำนาจสงฆ์แรง คนทำบุญสลากภัตมักจะมีโชคลอยมา มีโอกาสหาเงินและวัสดุบำรุงวัดด้วยเหตุผลหลากหลายนี้ ชาวล้านนา และชาวไทยเชื้อสายยวน จึงนิยมทำบุญสลากภัต

ประเพณีถวายสลากภัตหรือประเพณีถวายเข้าสลาก หรือ กินก๋วยสลากนั้น ทำกันมาตั้งแต่เดือน ๑๒ เหนือเพ็ญ เรื่อยมาจนถึงต้นเดือนยี่เหนือ คือช่วงเดือน ๑๑-๑๒ ของภาคกลาง ชาวบ้านจะนำพืชผลมาถวายเป็นก๋วยสลาก นิมนต์พระสงฆ์จากวัดใกล้เคียงมารับไทยทานสลาก ซึ่งศรัทธาประชาชนร่วมกันถวาย สลากภัตของทางเมืองเหนือ ประกอบด้วย สลากน้อย คือ สลากกระชู่เล็กๆ, สลากก๋วยใหญ่หรือสลากโชคสลากก๋วยเล็ก ใช้ถวายอุทิศแด่ผู้ตาย หรือทำบุญเพื่อเป็นกุศลในภพหน้า ส่วนสลากก๋วยใหญ่ ใช้ถวายเป็นมหากุศลสำหรับบุคคลผู้มีกำลังศรัทธาและร่ำรวยเงินทอง ทำถวายเพื่อเป็นพลวปัจจัย ให้มีบุญกุศลมากขึ้น พิธีถวายสลากภัต ที่นิยม มี ๓ ประเภท คือ สลากเอาเส้น ซึ่งประชาชนจับสลากแล้วนำไทยทานไปถวาย, สลากที่พระสงฆ์จับสลากเอาเอง และสลากย้อม ซึ่งนิยมทำกันในกลุ่มไทย-ยวน ซึ่งหญิงสาวภายในหมู่บ้านจัดถวายเป็นประเพณี ก่อนวันทำพิธี "ทานก๋วยสลาก" ๑ วัน เรียกว่า "วันดา" คือเป็นวันจัดเตรียมสิ่งของเครื่องไทยทาน พวกผู้ชายจะจักดอกसान "ก๋วย"(ตะกร้า) ไว้หลายๆใบทางฝ่ายผู้หญิงก็จะจัดเตรียมห่อของกระจุกกระจิก เช่น ข้าวสาร, พริก, หอม, กระเทียม, เกลือ, กะปิ, ปลาธำข่ม, ข้าวต้ม และอาหาร เช่น ห่อนึ่ง, จิ้นทอด, หมาก, เมียง, บุหรี่, ไม้ขีดไฟ, เทียนไข, สีย้อมผ้า, ผลไม้ต่างๆ, เครื่องใช้สอยสิ่งของต่างๆเหล่านี้จะบรรจุลงในก๋วยซึ่งกรุด้วยใบตอง หรือกระดาษสีต่างๆ เมื่อจัดการบรรจุสิ่งของต่างๆลงในก๋วยเรียบร้อยแล้วก็จะเอา"ยอด" คือ สดางค์หรือธนบัตรผูกติดไม้เรียวเสียบไว้ ส่วนเส้นสลาก ผู้เป็นเจ้าของก๋วยสลาก จะต้องเอาใบลานหรือกระดาษมาตัดเป็นแผ่นยาวๆ จารึกชื่อเจ้าของไว้และบอกด้วยว่า อุทิศส่วนกุศลนั้นให้ใครบ้าง และจะต้องเขียนให้ครบจำนวนก๋วยสลาก เมื่อชาวบ้านนำเอาก๋วยสลากไปที่วัดแล้ว ก็จะเอาสลากไปรวมกันไว้ที่หน้าพระประธานในวิหาร ซึ่งผู้รวบรวมสลากมักจะเป็นมัคทายก หรือที่เรียกกันว่า "อาจารย์" รวบรวมได้เท่าไร ก็จะเอาจำนวนพระภิกษุสามเณรที่นิมนต์มาจากวัดต่างๆ นั้นหารจำนวนสลากและหักไว้เป็นส่วนหนึ่งของ"พระเจ้า" และในที่นี้หมายถึงเป็นส่วนพิเศษของวัดที่จัดทำพิธีทานก๋วยสลากนั่นเอง สลากของพระเจ้าเมื่อเสร็จจากการทำบุญ ก็จะแบ่งปันให้พระภิกษุสามเณรและเด็กวัดโดยทั่วถึงกันและอาจารย์หรือมัคทายกก็จะได้ส่วนหนึ่ง แต่เงินยอดก๋วยสลากนั้น ส่วนของ "พระเจ้า" จะต้องเป็นเงินกองกลางของวัดสำหรับใช้จ่ายในกิจของวัดต่อไป

สำหรับชาวไทย-ยวน ทั้ง ๑๑ หมู่บ้านของตำบลหนองโน ได้จัดสลากภัตเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญและมีอันสงฆ์ที่ยิ่งใหญ่นี้ อีกทั้งยังได้จัดทำสลากภัตไว้บนเกวียนที่ประดับประดาอย่างสวยงามเพื่อร่วมประกวดกัน เพื่อแสดงออกถึงความสามัคคี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นับเป็นการสืบสานและสร้างสรรค์ ตลอดจนอนุรักษ์ประเพณีถวายสลากภัตของชาวไทย-ยวน และชาวล้านนาไว้ด้วย

ภาพที่ ๒.๓ พิธีแห่สลากภัต

ภาพที่ ๒.๔ พิธีแห่สลากภัต

๒.๒ กิจกรรมเพื่อความสามัคคี

กิจกรรมที่เน้นความสามัคคีของชาวไทย-ยวน ตำบลหนองโน นั้นจะเป็นกิจกรรมที่เป็นการมีส่วนร่วมต่าง ๆ จากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งนับว่าเป็นจุดเด่นของประเพณีนี้ ดังรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

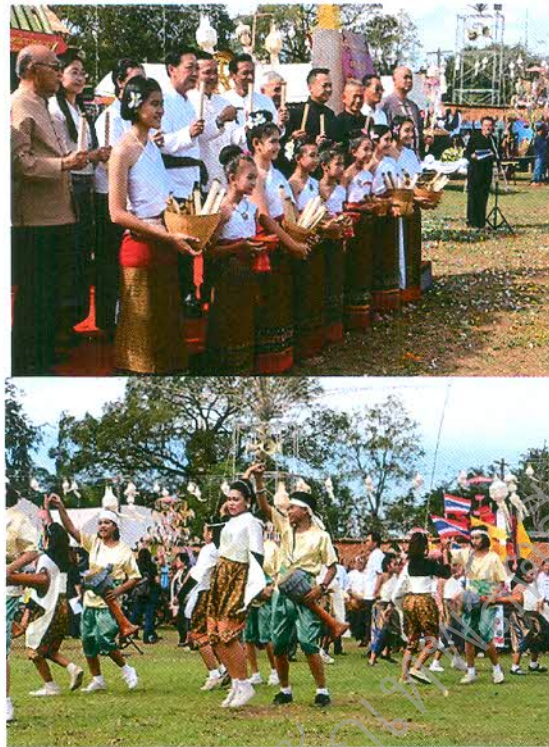
กิจกรรมพิธีชบวนแห่และการแสดงในพิธีเปิด

กิจกรรมนี้จะมีขึ้นในวันที่สองของงาน โดยจะจัดทำขบวนแห่ โดยเริ่มจากขบวนแห่กลองยาวของนักเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้ ซึ่งมีทั้งขบวนกลองยาว ขบวนนางรำ นำหน้าขบวนของผู้ใหญ่ตามด้วยคณะกรรมการในการจัดงาน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนชาวไทย-ยวน ที่มาร่วมพิธีและแห่ขบวนเกวียนที่ประดับประดาเพื่อบูญสลาภภัตทั้ง ๑๑ ขบวน โดยทั้ง ๑๑ ขบวนนั้นเริ่มจากหมู่ที่ ๑ จนถึงหมู่ที่ ๑๑ ที่ประดับประดาด้วยเกวียนโบราณและตกแต่งต้นสลาภภัตตามประเพณีชาวไทย-ยวน

สำหรับในพิธีเปิดงานโดยท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรีนั้น ได้มีการแสดงจากนักเรียนจากโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้ ซึ่งอำนวยการฝึกซ้อมโดยผู้อำนวยการ ดำเนินการฝึกซ้อมโดยคณะครู ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการความร่วมมือและความสามัคคีระหว่างกันเป็นอย่างดี

ภาพที่ ๒.๕ ขบวนแห่ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน

ภาพที่ ๒.๖ พิธีเปิดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน

ชุมแสดงวิถีเศรษฐกิจพอเพียงไทย-ยวน

ชาวไทย-ยวน ในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับวิถีเศรษฐกิจพอเพียงทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่ที่ ๗ บ้านแกว ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด และเป็นแหล่งศึกษาดูงานทั้งในระดับภาคและระดับประเทศ ดังนั้น เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้แนวคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำรินของในหลวงรัชกาลที่ ๙ อีกทั้งยังเป็นนิทรรศการที่เทิดพระเกียรติและถวายความอาลัยพระองค์ท่านอีกด้วย ซึ่งชาวไทย-ยวนทั้งหลาย ได้ร่วมกับพนักงานและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ได้จัดนิทรรศการแห่งความจงรักภักดีและแสดงวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแสดงถึงความสามัคคีของชาวไทย-ยวนได้อีกด้วย

ภาพที่ ๒.๗ ชุมแสดงเศรษฐกิจพอเพียง

งานกินข้าวแลงขันโตก

งานกินข้าวแลงขันโตก จะจัดขึ้นในค่ำคืนของวันที่สามของการจัดงาน โดยกิจกรรมนี้เป็นลักษณะการขอรับการสนับสนุนจากชาวไทย-ยวน จากชุมชนหนองโน ราคาโตกละ ๑,๕๐๐ บาท โดยที่มีอาหารของชาวไทย-ยวน ซึ่งเป็นอาหารของภาคเหนือ เช่น ข้าวเหนียว แคปหมู น้ำพริกหนุ่ม ฯลฯ โดยจัดวางไว้ในโตกหวายอย่างสวยงาม โดยจะมีพิธีผูกข้อมือก่อนเข้างานโดยผู้เฒ่าไทย-ยวนหนองโน จากนั้นจะมีพิธีเปิดและมีการแสดงแสง สี เสียง ความเป็นมาตำนานชาวไทย-ยวน อีกด้วย ซึ่งในงานจะมีการประดับประดาและตกแต่งสถานที่สวยงามมาก และมีผู้เข้าร่วมงานกินข้าวแลงขันโตกเป็นจำนวนมากทั้งชาวไทย-ยวนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานที่แสดงถึงความสามัคคีในหมู่คณะ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้กิจกรรม กินข้าวแลงขันโตกสวยงามประทับใจและสมบูรณ์แบบที่สุุดอีกด้วย

นอกจากนี้ในพิธีเปิดงานกินข้าวแลงขันโตก ยังได้มีการประกาศผลและมอบรางวัลการประกวดต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งกิจกรรมการประกวดต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงความสามัคคีด้วย

ภาพที่ ๒.๘ งานกินข้าวแลงขันโตก

กิจกรรมการประกวด

กิจกรรมการประกวดนับว่าเป็นอีกส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้ประชาชนชาวไทย-ยวน มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงไปกับความสามัคคีในหมู่คณะเบื้องต้น โดยหลักคิดคือ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับชุมชนและประชาชนที่ส่งผลงานของตนเข้าร่วมประกวด และเพื่อกระตุ้นให้มีความพยายามที่จะสร้างสรรค์งานต่างๆ ให้งดงามเพื่ออวดแขกบ้านแขกเมืองอีกแนวคิดหนึ่งด้วย โดยกิจกรรมการประกวดประกอบด้วย ประกวดเขียนโบราณและต้นสลากภัต การประกวดข้าวหลามอร่อย และการประกวดละอ้อนไทย-ยวน หนองโน อีกด้วย

ภาพที่ ๒.๙ ผู้ชนะการประกวดรับมอบเกียรติบัตร

๒.๓ กิจกรรมการออกร้านและกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน

นอกจากกิจกรรมด้านศาสนาและกิจกรรมทางด้านความสามัคคี และกิจกรรมการประกวด ภายใต้กรอบแนวคิดของวัฒนธรรมไท-ยวน ดังกล่าวข้างต้นไปแล้วนั้น ยังพบว่าการออกร้านและ กิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน เป็นอีกหนึ่งส่วนที่ดึงดูดความสนใจให้ชาวไท-ยวน ทุกเพศทุกวัยในตำบล หนองโน และตำบลใกล้เคียง รวมถึงประชาชนนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ให้สนใจมาเที่ยวชมและเลือกซื้อ อาหารการกินและสินค้าที่หลากหลาย กิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย

การเลือกซื้อข้าวหลาม

การเลือกซื้อข้าวหลามจากซุ้มต่าง ๆ ซึ่งชาวไท-ยวน ได้เผาและนำมาขายเพื่อใช้สำหรับตัก บาตรและนำไปรับพรทาน เป็นทั้งของฝากที่อร่อยและร่วมสืบสานวัฒนธรรมการเผาข้าวหลามของ ชาวไท-ยวน ให้สืบต่อไป อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนและชุมชนชาวไท-ยวนอีกด้วย

ภาพที่ ๒.๑๐ ซุ้มขายข้าวหลาม

สินค้าโอท็อป สินค้าธงฟ้าราคาประหยัด สินค้าภูมิปัญญาพื้นบ้าน

สินค้าในกลุ่มนี้เป็นทั้งเพื่อการอุปโภคและบริโภค โดยการบริโภค ได้แก่ อาหารต่างๆ ทั้ง ลูกชิ้นปิ้ง ลูกชิ้นย่าง ข้าวเหนียวหมู ข้าวเหนียวไก่ ก๋วยเตี๋ยว ยำ ขนมโบราณ เช่น บ้าบิ่น และขนมร่วม สมัยต่าง ๆ ซึ่งราคาไม่แพง สะอาด สะดวก สำหรับสินค้าในกลุ่มอุปโภค ก็คือ ผ้าและเสื้อผ้าไท-ยวน เครื่องประดับ และของใช้ ของประดับตกแต่งทั้งโบราณและร่วมสมัยเป็นต้น

ภาพที่ ๒.๑๑ การออกร้านขายสินค้า

งานวัดย้อนยุค รำวงย้อนยุค และเครื่องเล่นต่าง ๆ

ในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนทุกครั้ง ความเป็นธรรมชาติและ การสร้างบรรยากาศแบบงานวัดย้อนยุคและรำวงย้อนยุคเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดให้ชาวไทย-ยวนและนักท่องเที่ยวต่างให้ความสนใจและชื่นชอบชื่นชมในความสนุกสนาน และความสวยงามที่ได้มีบรรยากาศที่ดี รวมถึงมีมุมถ่ายภาพต่างๆ มีกิจกรรมไหว้พระขอพร มีบรรยากาศกองฟาง แคร่ไม้ไผ่ ธงริ้ว ชิงช้าสวรรค์ ม้าหมุน ขนมสายไหม โดยเฉพาะรำวงย้อนยุคนั้นเพิ่มความสนุกสนานได้อย่างมาก

ภาพที่ ๒.๑๒ กิจกรรมชิงช้าสวรรค์และกิจกรรมภาคบันเทิง

๓. สภาพปัญหาของงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

แม้ว่าการจัดงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จะจัดอย่างต่อเนื่องมาเป็นปีที่ ๑๕ และรูปแบบการจัดงานก็ได้มีปรับปรุงพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่ยังคงพบปัญหาสำคัญหลายประการที่เกิดขึ้นและอาจส่งผลกระทบต่อการจัดงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนในระยะยาว ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดงานประเพณีสามารถสรุปได้ดังนี้

๓.๑ รูปแบบของการจัดงานเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยเฉพาะในยุคหลัง ๆ จนถึงปัจจุบัน มักจะหันไปให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เป็นการขายสินค้า ออกร้าน และเครื่องเล่นต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสนุกสนานมากกว่าในอดีต ซึ่งทำให้ประชาชนเชื้อสายไทย-ยวนที่เป็นละอ่อน หรือวัยหนุ่มวัยสาวไม่ได้ซึมซับประเพณีดั้งเดิมที่เน้นการทำบุญและพิธีทางศาสนาตลอดจนการตักบาตรด้วยข้าวหลามจีที่เรียบง่ายแต่ทรงพลังและมีคุณค่าทางจิตใจอย่างแท้จริง มิใช่เพียงจัดเป็นแค่อีโวลูชั่นประเพณีนี่ยู่ ดังนั้นแม้จะมีความสนุกสนานก็ไม่ควรละเลยรากเหง้าที่แท้จริงของประเพณี (พระครูมงคลธรรมสุนทร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐)

๓.๒ ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทย-ยวน ในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีนั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี แต่ในช่วงปีหลัง ๆ จะพบปรากฏการณ์ที่ผู้มีส่วนร่วมในการจัดงานมากกว่าร้อยละ ๗๐ เป็นผู้เฒ่าชาวไทย-ยวน อีกประมาณร้อยละ ๒๐ จะเป็นวัยกลางคน และสุดท้ายอีกร้อยละ ๑๐ คือเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งยังพอจะโชคดีอยู่บ้างตรงที่มีโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้ ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสและอยู่ในพื้นที่ ที่ความร่วมมือนำเด็กและเยาวชนมาร่วมกิจกรรมสำคัญนี้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจากตัวเลขประมาณการดังกล่าว พบว่า ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมแม้ภาพรวมจะอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่กลับพบว่าในทุกกิจกรรมย่อยที่ประกอบเป็นส่วนประกอบของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน จะพบแต่ผู้เฒ่าผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่ เป็นส่วนมาก ดังนั้นควรกระตุ้นให้กลุ่มอื่น ๆ หันมาสืบสานและร่วมอนุรักษ์ประเพณีนี้ อย่างจริงจัง โดยเน้นการเชื่อมต่อและค่อย ๆ ถ่ายทอด ต่อยอด แนวคิด และจารีตประเพณีที่ดั้งเดิม จากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่แบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะถ้าไม่เตรียมการไว้ในรอยต่อนี้ อาจส่งผลให้ในระยะยาวอาจจะทำให้ประเพณีนี้บิดและเปลี่ยนแนวทางได้ ดังนั้นความร่วมมือจึงมีความสำคัญมากที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จะต้องร่วมมือกันในวันนี้อย่างจริงจัง (การสนทนากลุ่ม, เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐)

๓.๓ วิธีการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของประเพณีมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ปรากฏการณ์ที่พบในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนนั้น ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารไปที่ละน้อย แบบค่อยเป็นค่อยไป เช่นในกรณีการใช้ภาษาไทย-ยวนในการสื่อสารของประชาชนชาวไทย-ยวนของตำบลหนองโน ที่มาร่วมงานทั้งในภาคกลางวันและภาคกลางคืน ซึ่งพบว่าจะมีแต่คนเฒ่าคนแก่หรือผู้สูงอายุ และประชาชนวัยกลางคนเท่านั้น ที่ยังคงใช้ภาษาไทย-ยวนสื่อสารกัน รวมถึงการสวมใส่เสื้อผ้าไทย-ยวน มาร่วมงาน ซึ่งนับว่าเป็นเอกลักษณ์ทั้งงดงามและอัตลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ยวน ตำบลหนองโน อำเภอหนองโน จังหวัดสระบุรี โดยที่ประชาชนในวันหนุ่มสาว และวัยเด็ก ไม่ได้ใช้ภาษาไทย-ยวนในการสื่อสาร อีกทั้งสวมใส่ชุดตามสมัยนิยมมาร่วมงานเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วิธีการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ในส่วนของภาษาพูดและการแต่งกายของชาวไทย-ยวน หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งจัดว่าอยู่ในระดับน่ากังวลว่า และมีแนวโน้มว่าถ้าไม่ตื่นตัวและไม่อนุรักษ์อย่างจริงจัง คนไทยเชื้อสายยวนในตำบลหนองโน จะละเลยและปล่อยให้อัตลักษณ์ที่ดีเลือนหายไปตามกาลเวลาอย่างแน่นอน (สัมภาษณ์, นางโชติกา ศิลาพัฒน์, เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐)

๓.๔ งบประมาณในการจัดกิจกรรมค่อนข้างสูง เนื่องจากในการจัดกิจกรรมได้ทุ่มเทความสำคัญไปกับงานในภาคกลางคืน คืองาน กินข้าวแกงขันโตก ซึ่งรูปแบบคือการขายโตก เพื่อนำรายได้มาสมทบการจัดงาน เช่นอาหาร และการแสดง แต่จากการเข้าสังเกตการณ์และร่วมกิจกรรมงานตลอด ๓ วัน ๒ คืน และได้มีส่วนร่วมในการกินข้าวแกงขันโตกของชาวไทย-ยวนหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่บริเวณลานอเนกประสงค์ พบว่า ในส่วนของอาหารนั้น ไม่น่าจะมีค่าใช้จ่ายมากนัก เพราะเป็นอาหารพื้นบ้านเช่น ข้าวเหนียว ลาบ แค็บหมู น้ำพริกหนุ่ม ใส่อั่วต้มยำ ผักและเครื่องเคียงเช่น ถั่วลิสง เป็นต้น ซึ่งราคาไม่สูง แต่พบว่าการแสดงแสง สี เสียง นั้นน่าจะมีค่าใช้จ่ายสูงมาก เนื่องจากการจ้างบริษัทเอกชนมารับจ้างจัดทำการแสดง และแสง สี เสียง และพลุ หลากหลาย (สัมภาษณ์, นางสาวสิริเวียง ฐิติธรรมมานนท์, เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐) ให้ความ

คิดเห็นว่า ค่าใช้จ่ายเรื่องค่าอาหารและงานอื่น ๆ เช่นตักบาตรข้าวหลามจี๋นั้น เป็นจำนวนเงินไม่มาก แต่โดยส่วนตัวคิดว่า น่าจะมีค่าใช้จ่ายกับการแสดงกลางคืนในงานกินข้าวแลงขันโตกมากโข เนื่องจากมีทั้งพลุ การแสดงต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปมาก เป็นการแสดงที่ต้องจ้างนักแสดงมาจากที่อื่น แต่ไม่ได้เป็นการแสดงของนักเรียนหรือกลุ่มเยาวชนไทย-ยวน หรือประชาชนชาวไทย-ยวน อย่างแท้จริง เหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้ยังมีการสิ้นเปลืองไปกับการจุดพลุ และแสงสี ไฟประดับประดาเป็นจำนวนมาก

๓.๕ ผู้ร่วมกิจกรรมและนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากว่าในปัจจุบันชาวไทย-ยวน ในวันทำงาน ต้องไปทำงานในต่างจังหวัด จึงอาจจะไม่สะดวกมาร่วมงานประเพณีนี้ และการตักบาตรก็จะเป็นเวลาในช่วงกลางวัน (โดยวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนยี่ ซึ่งตรงกับช่วงจัดงาน อาจจะไม่ตรงกับวันเสาร์หรือวันอาทิตย์) ประชาชนวันทำงานต่าง ๆ จึงไม่สามารถมาร่วมสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโนได้เหมือนในอดีต (สนทนากลุ่ม, วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐) นอกจากนี้ชาวไทย-ยวนที่เป็นเด็กและเยาวชนที่เป็นนักเรียนและนักศึกษาที่ต้องเรียนในช่วงเวลากลางวันของการจัดงาน ซึ่งประเพณีที่แท้จริงของประเพณีนี้คือ การตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโน คือพิธีตักบาตรซึ่งมีในช่วงกลางวัน ดังนั้น เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จึงไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แต่เด็กและเยาวชนที่จะมีส่วนร่วมและเป็นผู้สืบสานจริง ๆ มีเพียงนักเรียนจากโรงเรียนวัดหนองโนได้เท่านั้นเนื่องจากเป็นโรงเรียนในพื้นที่และยังเป็นโรงเรียนที่สนับสนุนให้เด็กร่วมกิจกรรมทุกอย่างของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโน ส่วนนักท่องเที่ยวจากพื้นที่ใกล้เคียงตำบลหนองโน หรือนักท่องเที่ยวจากที่อื่น ๆ ที่สนใจมาท่องเที่ยว มักจะมาในช่วงเย็น ๆ ค่ำ ๆ และเน้นที่จะมาร่วมงานเพื่อสนุกสนานและซื้อของกินของใช้มากกว่า โดยสรุปแล้ว พบว่าผู้เข้าร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโนมีแนวโน้มลดลง

ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึงชาวไทย-ยวน ในตำบลหนองโน และทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐเช่นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดสระบุรี โรงเรียนชุมชนวัดหนองโนได้ ฯลฯ ภาคเอกชนในพื้นที่ตำบลหนองโน และในจังหวัดสระบุรี รวมถึงภาคประชาสังคม ควรร่วมกันสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ให้คงอยู่คู่ชาวไทย-ยวน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีสืบไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

กระแสความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย-ยวนของชาวหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จนน่าเป็นห่วงว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ยวน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จะเลือนหายไปในที่สุด ทั้งที่ตามข้อเท็จจริงแล้วประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโนนี้ เป็นประเพณีที่มีคุณค่า จัดต่อเนื่องมานานถึง ๑๕ ปี แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการและรูปแบบไปตามกาลเวลาซึ่งมีทั้งผลด้านบวกและผลด้านลบ แต่คุณค่า ความงดงามและความเป็นหนึ่งเดียวของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี๋เดือนยี่ที่หนองโน ยังคงความยิ่งใหญ่และแปลกไม่เหมือนใคร แต่ปัจจุบันประเพณีอันดีที่มีอัตลักษณ์

และเป็นเอกลักษณ์นี้ อยู่ในสถานการณ์เฉกเช่นเดียวกันกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากการเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดั้งเดิมและทรงคุณค่าเสื่อมถอย จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องมีการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีที่ดั้งเดิมนี้ให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งในที่นี้ได้วางแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสาน ดังนี้

๑. แนวทางอนุรักษ์และสืบสานอย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม กับผู้นำชุมชน ประชาชนและผู้นำทางศาสนา รวมถึงนักท่องเที่ยว ได้พูดถึงแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ดังนี้

ได้มีการแสดงความคิดเห็นในประเด็นว่า ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน มีความสำคัญเพียงพอที่จะอนุรักษ์และสืบสานหรือไม่ ซึ่งจากคำตอบ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มต่างมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี สมควรที่จะต้องอนุรักษ์และสืบสานไว้ให้ยั่งยืน เพราะเป็นประเพณีดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมายาวนาน ประชาชนในชุมชนและในตำบลหนองโนมีความภาคภูมิใจมาก พอถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนยี่ ชาวไทยเชื้อสายยวนในตำบลหนองโนและใกล้เคียงต่างพร้อมใจกันร่วมบุญประเพณีนี้ โดยแต่ละคนได้มีส่วนร่วมในแต่ละส่วนงาน หน้าที่ กิจกรรม ที่หลากหลายและแตกต่างกัน แต่มีจุดหมายและวางเป้าหมายร่วมกันคือ เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมอนุรักษ์และสืบสานประเพณี โดยในปัจจุบันความหวังสำคัญของการสืบสานประเพณีนี้คือนักเรียนในโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้ ซึ่งเป็นลูกหลานชาวไทยเชื้อสายยวน ซึ่งได้มีส่วนร่วมต่างๆ ในประเพณีนี้ แม้ว่าจะเป็นอนุรักษ์และสืบสานที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็ตาม แต่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ จะเป็นกำลังและเป็นรุ่นหลังที่จะร่วมสืบสานและอนุรักษ์ โดยต้องเรียนรู้จากรุ่นเก่าที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นปูย่าตายายและผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทั้งสิ้น ดังนั้นจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกรักประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไท-ยวนในตำบลหนองโนของตน อีกทั้งต้องสร้างสำนึกให้ประชาชนชาวไทย-ยวนหนองโน ทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพและทุกคน ให้มีความรักความสามัคคีต่อกัน สร้างและกระตุ้นจิตสำนึกความรับผิดชอบร่วมกันในการสืบสานและอนุรักษ์ประเพณี (เวทีสนทนากลุ่ม,เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐)

สำหรับการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มีดังนี้

๑.๑ การอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบ

รูปแบบ ในที่นี้หมายถึง กิจกรรมหลักที่ถือปฏิบัติในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีกิจกรรมหลักที่สำคัญคือ ตักบาตรข้าวหลามจี การทำบุญสลากภัต พิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น งานกินข้าวแกงขันโตก เป็นกิจกรรมสำคัญที่ควรอนุรักษ์และสืบสานไว้โดยอาจปรับเปลี่ยนลักษณะบางประการให้เหมาะกับยุคสมัย ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของแต่ละกิจกรรมที่ควรอนุรักษ์และสืบสานไว้ได้แก่

๑.๑.๑ การตักบาตรข้าวหลามจี เป็นการตักบาตรในตอนสายของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ หรือเดือน๒ โดยให้ประชาชนนำข้าวหลามจีที่ชาวไทย-ยวน จัดทำขึ้นเองในแต่ละบ้าน (ปัจจุบัน อนุโลมเป็นข้าวหลามปกติธรรมดาได้) มาตั้งแถวบริเวณวัดหรือสถานที่ที่ทางคณะทำงานจัดขึ้นซึ่งในปี นี้คือลานอเนกประสงค์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ซึ่งอยู่ใกล้ๆกับวัดหนองโนใต้และ โรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้ ครั้นถึงเวลาประมาณ ๙.๐๐ น. ก็จะมีพระสงฆ์จากวัดหนองโนใต้และวัด ต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงในตำบลหนองโนและตำบลใกล้เคียง ซึ่งในปีนี้มีจำนวน ๘๙ รูป(แต่ละปี จำนวน พระสงฆ์แตกต่างกันไป)จะมาออกรับบิณฑบาต โดยจะเริ่มจากพระที่มีสมศักดิ์ ตามด้วยพระอาวุโส และพระ เณรทั่วไป ซึ่งการตักบาตรข้าวหลามจีนี้ ชาวไทย-ยวน จะแต่งกายด้วยชุดไทย-ยวน ทั้งดงาม ตามแบบฉบับดั้งเดิม หรือชุดไทยสมัยนิยมแต่เป็นผ้าขึ้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ กับประชาชน ที่เป็นทำงานหรืออยู่กับบ้านเลี้ยงลูกหลานมาใส่บาตร จะมีเด็กและนักเรียนของโรงเรียนชุมชนวัด หนองโนใต้ที่ได้มีโอกาสมาร่วมงานบุญและพิธีตักบาตรข้าวหลามจี ซึ่งน่าเสียดายที่ประชาชนชาวไทย- ยวน อีกเป็นจำนวนมากในตำบลหนองโนและใกล้เคียงที่ไม่สามารถมาร่วมงานได้ (สัมภาษณ์,ระเบียบ รัฐธรรมนูญ, เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐)

๑.๑.๒ ขบวนแห่สลากภัต ความเชื่อทางศาสนาของชาวไทย-ยวน เพราะถือว่า ประเพณีทานสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทย ประเพณีถวายสลากภัตหรือประเพณี ถวายเข้าสลาก หรือ กินก๋วยสลากนั้น ทำกันมาตั้งแต่เดือน ๑๒ เหนือเพ็ญ เรื่อยมาจนถึงต้นเดือนยี่ เหนือ คือช่วงเดือน ๑๑-๑๒ ของภาคกลาง ชาวบ้านจะนำพืชผลมาถวายเป็นก๋วยสลาก นิมนต์ พระสงฆ์จากวัดใกล้เคียงมารับไทยทานสลาก ซึ่งเป็นศรัทธาของประชาชนร่วมกันถวายสลากภัต ก่อนวันทำพิธี "ทานก๋วยสลาก" ๑ วัน เรียกว่า "วันดา" คือเป็นวันจัดเตรียมสิ่งของเครื่องไทยทาน พวกเขาจะจักตอกसान "ก๋วย"(ตะกร้า) ไว้หลายๆใบทางฝ่ายผู้หญิงก็จะจัดเตรียมห่อของกระจุกกระจิก เช่น ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม เกลือ กะปิ ปลาข้าวต้ม ข้าวต้ม และอาหาร เช่น ห่อนึ่ง, จิ้นทอด, หมาก, เมียง, บุหรี, ไม้ขีดไฟ, เทียนไข, สีย้อมผ้า ผลไม้ต่างๆ , เครื่องใช้สอยสิ่งของต่างๆเหล่านี้จะ บรรจุลงในก๋วยซึ่งกรด้วยใบตอง หรือกระดาษสีต่างๆ เมื่อจัดการบรรจุสิ่งของต่างๆลงในก๋วยเรียบร้อยแล้วก็จะเอา"ยอด" คือ สดางค์หรือธูปธูปติดไม้เรียวเสียบไว้ ส่วนเส้นสลาก ผู้เป็นเจ้าของก๋วย สลาก จะต้องเอาไปสานหรือกระดาษมาตัดเป็นแผ่นยาวๆ จารึกชื่อเจ้าของไว้และบอกด้วยว่า อุทิศ ส่วนกุศลนั้นให้ใครบ้าง และจะต้องเขียนให้ครบจำนวนก๋วยสลาก เมื่อชาวบ้านนำเอาก๋วยสลากไปที่ วัดแล้ว ก็จะเอาสลากไปรวมกันไว้ที่หน้าพระประธานในวิหาร ซึ่งผู้รวบรวมสลากมักจะเป็นมัคทายก และนำไปถวายพระต่อไป สำหรับชาวไทย-ยวน ทั้ง ๑๑ หมู่บ้านของตำบลหนองโน ได้จัดสลากภัตเพื่อ เป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญและมีอันิสงค์ที่ยิ่งใหญ่นี้ อีกทั้งยังได้จัดทำสลากภัตไว้บนเกวียนที่ประดับ ประดาอย่างสวยงามเพื่อร่วมประกวดกัน เพื่อแสดงออกถึงความสามัคคี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นับเป็นการสืบสานและสร้างสรรค์ ตลอดจนอนุรักษ์ประเพณีถวายสลากภัตของชาวไทย-ยวน และชาว ล้านนาไว้ด้วยอย่างงดงามและทรงไว้ซึ่งคุณค่าอันหาที่เปรียบมิได้

๑.๑.๓ พิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น ซึ่งจะจัดขึ้นในวันแรกของประเพณีตักบาตรข้าว หลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. โดย จัดที่วัดหนองโนใต้ ซึ่งนับว่าคนไทย-ยวนให้ความสำคัญความสำคัญทางศาสนาเสมอ ไม่ว่าจะเป็น ประเพณีใด ชาวไทย-ยวนจะให้ความสำคัญกับพระสงฆ์และศาสนพิธีของชาวพุทธสม่ำเสมอได้ขาด ซึ่ง

ในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีทุกครั้งจะต้องมีพิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็นเสมอ โดยผู้ประชาชนมาร่วมพิธีจำนวนมาก และเป็นไปตามความคาดหมายคือ ประชาชนชาวไทย-ยวนที่มาร่วมพิธี จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และจะมีพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนทั่วไปในตำบลหนองโนบางส่วนที่มาร่วมพิธี ซึ่งนับว่าพิธีนี้เป็นพิธีทางศาสนาที่สำคัญ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอยู่ในอันดับท้าย (สัมภาษณ์, พระครูมงคลธรรมสุนทร, เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐)

๑.๑.๔ งานกินข้าวแลงขันโตก จะจัดขึ้นในค่ำคืนของวันที่สามของการจัดงาน โดยกิจกรรมนี้เป็นลักษณะการขอรับการสนับสนุนจากชาวไทย-ยวน จากชุมชนหนองโน ราคาโตกละ ๑,๕๐๐ บาท โดยที่มีอาหารของชาวไทย-ยวน ซึ่งเป็นอาหารของภาคเหนือ เช่น ข้าวเหนียว แคปหมู น้ำพริกหนุ่ม ฯลฯ โดยจัดวางไว้ในโตกหวายอย่างสวยงาม โดยจะมีพิธีผูกข้อมือก่อนจัดงานโดยผู้เฒ่าชาวไทย-ยวนหนองโน จากนั้นจะมีพิธีเปิดและมีการแสดงแสง สี เสียง ความเป็นมาตำนานชาวไทย-ยวน อีกด้วย ซึ่งในงานจะมีการประดับประดาและตกแต่งสถานที่สวยงามมาก และมีผู้เข้าร่วมงานกินข้าวแลงขันโตกเป็นจำนวนมากทั้งชาวไทย-ยวนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานที่แสดงถึงความสามัคคีในหมู่คณะ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้กิจกรรม กินข้าวแลงขันโตกสวยงาม ประทับใจและสมบูรณ์แบบที่สุดอีกด้วย นอกจากนี้ในพิธีเปิดงานกินข้าวแลงขันโตกยังได้มีการประกาศผลและมอบรางวัลการประกวดต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งกิจกรรมการประกวดต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงความสามัคคีด้วย

๑.๒ การอนุรักษ์และสืบสานเนื้อหา

การอนุรักษ์และสืบสานเนื้อหา หมายถึง การรักษาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนด้านคุณประโยชน์ ประเพณีปฏิบัติ และการรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาและส่งเสริมการจัดงาน โดยรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมและจัดแสดงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และจัดแสดงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ศึกษาบริบทชุมชนเพื่อรวบรวมและค้นหาความรู้ทั้งจากภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาในชุมชน ซึ่งผสมผสานกันเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทย-ยวนในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มากระตุ้นให้บุคคล ชุมชน นำความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งปัจจุบันงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ถึงแม้ว่าจะมีการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะภาพถ่ายประเพณีและกิจกรรมย่อยของประเพณีนี้ แต่ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะสารสนเทศที่เป็นระบบ ทั้งที่งานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เป็นความภาคภูมิใจของชาวไทย-ยวนในตำบลหนองโน ซึ่งควรอนุรักษ์และสืบสานประเพณีนี้ไว้ไม่ให้สูญหายไปกับวัฒนธรรมต่างชาติ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ และร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาสร้างหลักสูตรการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อบ่มเพาะเยาวชนคนรุ่นหลังให้สามารถอนุรักษ์และสืบสานประเพณีนี้ไว้ได้ต่อไป (สนทนากลุ่ม, เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐) ซึ่งสรุปแนวทางในการสืบสานและอนุรักษ์เนื้อหา ได้แก่

๑.๒.๑ จัดสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญของงาน ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เช่น ประวัติความเป็นมา ประเพณีปฏิบัติที่ถูกต้องตามธรรมเนียมปฏิบัติ เอกลักษณ์ของงานประเพณี องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมไท-ยวน การเชิดชูเกียรติบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงาน ประเพณี เป็นต้น ซึ่งจะทำให้งานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ให้เป็นที่รู้จักและผู้คนทั่วไปสามารถสัมผัสงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนนี้ได้ตลอดเวลา แม้จะไม่ใช่ช่วงเทศกาลจัดงาน อีกทั้งยังเป็นการดึงดูดผู้ที่สนใจอยากมาร่วมงานประเพณีในวันจัดงานอีกด้วย

๑.๒.๒ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน โดยหน่วยงานหลักคือ โรงเรียนชุมชนวัดหนองโนได้เป็นหลัก และโรงเรียนในตำบลหนองโน และตำบลอื่นๆ ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เป็นอันดับรองลงไป ควรจัดทำหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนและชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของงานประเพณีที่ควรอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่กับชาวไท-ยวนหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีตลอดไป (สนทนากลุ่ม, เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐)

๒. ผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานงานประเพณี การอนุรักษ์และสืบสานงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองโน ที่ให้ความสำคัญและร่วมเป็นเจ้าของ และอุดหนุนงบประมาณในการจัดงาน องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองโน เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทมีหน้าที่ในการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นเสมือนหน่วยงานย่อยของภาครัฐที่เป็นตัวแทนภาครัฐในการปกครองส่วนท้องถิ่น และในขณะเดียวกันก็เป็นตัวแทนของท้องถิ่นในการปกครองกับภาครัฐ จึงต้องมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีท้องถิ่น ปัจจุบันประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ได้รับงบประมาณส่วนหนึ่งสนับสนุนจากองค์กรบริหารส่วนตำบลหนองโน ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะทำให้งานยิ่งใหญ่สมกับที่เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน เนื่องจากสภาวะการณ์เศรษฐกิจปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายในการจัดงานสูง จึงได้มีการระดมทุนบางส่วนจากการขายขันโตก ซึ่งก็แก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง (สนทนากลุ่ม, เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐)

๒.๒ หน่วยงานภาครัฐสังกัด กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ต้องไม่มองถึงคุณค่าของประเพณีท้องถิ่นเป็นจำนวนรายได้หรือผลกำไรที่จะต้องได้รับเท่านั้น แต่ต้องมองถึงคุณค่าทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญ และร่วมกับชุมชนในการกำหนดเป็นนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านให้ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ (สัมภาษณ์, นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ, เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐) และ

ควรให้งบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อการจัดงานที่ยิ่งใหญ่สมกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงและได้ระบุประเพณีนี้ไว้ในปฏิทินท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสระบุรีทุกปี (สัมภาษณ์, นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ, เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐)

๒.๓ โรงเรียน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการชักนำเยาวชนให้หันกลับมาสนใจวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น โรงเรียนควรทำกิจกรรมที่เสริมความรู้ความเข้าใจและสำนึกรักษ์วัฒนธรรมของตน กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนของตนแก่เยาวชน และควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเพณีต่อกับตราข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน รวมถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีอื่น ๆ ของชุมชน โดยให้ความสำคัญตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่จะช่วยให้เยาวชนรุ่นหลังได้รู้และเข้าใจถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านที่ดั่งงาม แต่สิ่งที่โรงเรียนควรให้ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การให้ให้ครูและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีต่อกับตราข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ในกิจกรรมที่ครูและนักเรียนสามารถร่วมอนุรักษ์และสืบสานประเพณีได้ เช่นการร่วมชบวนแห่ การร่วมแสดง และควรมีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับงานประเพณีให้เป็นระบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนและประชาชนทั่วไปที่สนใจทั้งภายในและภายนอกชุมชน (สัมภาษณ์, นางโชติกา ศิลาพัฒน์, เมื่อวันที่ ๑๕, มกราคม ๒๕๖๐)

๒.๔ ประชาชน ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้กำหนดสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของบุคคล รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรม โดยเน้นให้ประชาชนและท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงานวัฒนธรรมของตนเอง ด้วยกรอบอำนาจดังกล่าวประชาชนจึงได้รวมตัวกัน กำหนดนโยบายในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านของตน ซึ่งจัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้มีเวทีพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระบบคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนการศึกษาถึงปัญหาของชุมชนร่วมกัน สำหรับการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีต่อกับตราข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ควรเน้นการปลูกฝังกลุ่มเยาวชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี และมุ่งเน้นไปทำงานประชาสัมพันธ์รูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง (สนทนา, เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐)

จากแนวทางที่กล่าวมานี้ในทางปฏิบัติควรจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องต้องกันทุกส่วน ทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ โรงเรียน วัด และประชาชนจะต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การดำเนินงานจึงบังเกิดผลเป็นรูปธรรม

๓. การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่งานประเพณีต่อกับตราข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน

ทำได้โดยสร้างรายได้ให้แก่เศรษฐกิจชุมชนโดยการจำหน่ายสินค้า OTOP ของตำบลหนองโน และตำบลใกล้เคียง ของอำเภอเมือง และอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดสระบุรีและการจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์เพิ่มขึ้น เช่น การประกวดเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับงานประเพณี การประกวดภาพถ่ายเกี่ยวกับงานประเพณี เป็นต้น โดยเปิดรับสมัครทั่วไปและมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบอย่างทั่วถึง

๔. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนด้วยประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ควรจะดำเนินการดังนี้

๔.๑ เพิ่มรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและปรับเนื้อหาสาระในการประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่และยาวนานของประเพณี โดยเน้นอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย-ยวน ที่ทรงคุณค่า

๔.๒ ปรับรูปแบบของกิจกรรมในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีให้น่าสนใจและน่าติดตามมากกว่าที่เป็นอยู่ แต่ทั้งนี้จะต้องยังคงคุณค่าและอัตลักษณ์ของประเพณีชาวไท-ยวน ไว้ด้วย

๔.๓ การนำเสนอการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีและความเป็นอยู่ของชุมชนไท-ยวนในปัจจุบัน ที่ยังคงรักษาและอนุรักษ์และสืบสานประเพณีอันดีงามหลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนเท่านั้น และที่สำคัญคือต้องสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้าใจให้ประชาชนเข้าใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนของตน เพื่อจะได้เป็นเจ้าของที่ดีและประชาสัมพันธ์สิ่งดี ๆ เกี่ยวกับชุมชนและประเพณีของชาติพันธุ์ไท-ยวน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและประทับใจ

๔.๔ ควรมีการจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ให้เป็นระบบทั้งเอกสาร สื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ, นิทรรศการ, ภาพถ่าย, มัลติมีเดีย รวมถึงการนำเสนอทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อจะได้มีข้อมูลไว้ใช้ในการประชาสัมพันธ์ รวมถึงเป็นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนและประเพณีของชาวไท-ยวน ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่หลากหลายอีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อผลิตสื่อมัลติมีเดียประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน สำหรับเผยแพร่เพื่อสืบสานและอนุรักษ์สืบไป

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการผลิตสื่อมัลติมีเดีย ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน โดยมีความยาว ๕ นาที ซึ่งมัลติมีเดียชุดนี้ ได้นำเสนอให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับชมและปรับแก้บทและรูปภาพในการดำเนินเรื่องเสร็จเรียบร้อยแล้ว

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน กรณีศึกษา: ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) และการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ประเพณีปฏิบัติและสภาพปัญหาของงานประเพณี
๒. เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน
๓. เพื่อผลิตสื่อมัลติมีเดียประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน สำหรับเผยแพร่เพื่อสืบสานและอนุรักษ์สืบไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา
ประชากร ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและประชาชนในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
๒. กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้
(๑) กลุ่มผู้รู้ (Key informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ฯลฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่

๑. พระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนใต้ และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้
๒. อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยยวน อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
๓. นายระเบียบ ฐิตะธรรมานนท์ ปราชญ์ชาวบ้านด้านพิธีกรรมพื้นบ้าน
๔. นางบัวทอง มณีศิริ ปราชญ์ชาวบ้านด้านการทอผ้าพื้นบ้าน
๕. นางบุญมี เต้าแก้ว ปราชญ์ชาวบ้านด้านอาหารพื้นบ้าน

(๒) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informant) คือกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เคยร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ในทุกกิจกรรมของประเพณีนี้ จำนวน ๕ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

๑. นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน
๒. นางสาวพิมพ์ชนก แก้วสีหมอก ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้
๓. นายสุรวิทย์ กระแสลาภ ข้าราชการบำนาญ
๔. นายบุญล้อม เต้าแก้ว ผู้ประสานงานทุกภาคส่วน
๕. นางบุญเยี่ยม สีคต แม่ค้าข้าวหลาม

(๓) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นนักท่องเที่ยวและเป็นประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมนี้ โดยได้รับข้อมูลและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕ คน

๑. นางบัวเรียง นิลมูล
๒. นายสมิง บุญศิริ
๓. นางโชติกา ศิลาพัฒน์
๔. นางสาวนวิรัตน์ วงษ์ประเสริฐ
๕. นางพรทิพย์ ฐิตะธรรมานนท์

วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) และการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study)

๒. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ในการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับแนวทาง แนวคิด การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน กรณีศึกษา: ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ซึ่งได้จากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างโดยตรง การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ประเพณีไทยยวนสระบุรี และประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่หนองโน ก่อนที่จะเข้าไปศึกษาข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

- (๑) ข้อมูลประวัติความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๒) แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๓) แนวคิดด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน
- (๔) แนวคิดการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม
- (๕) กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น
- (๖) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับ การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจในการรับฟัง รายการวิทยุกระจายเสียง และอื่น ๆ ซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบแบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น ดังนี้

๑. แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และออกแบบคำถาม เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าเรื่องได้อย่างเต็มที่ ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้และยืดหยุ่นตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ โดย โดยมีประเด็นคำถามดังนี้

- (๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล เพศ ภูมิลำเนา อาชีพ
- (๒) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
- (๓) ประวัติความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
- (๔) ขั้นตอนการจัดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี (ครั้งที่ สถานที่ ระยะเวลา กิจกรรม กำหนดการ การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ฯลฯ)
- (๕) ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ที่มีต่อตนเองและชุมชน
- (๖) ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนหลังจากจัดงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน
- (๗) กระบวนการทำงานระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรีและชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีในปัจจุบัน

(๘) เครือข่ายของทุกภาคส่วนและการมีส่วนร่วมของชุมชนประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในปัจจุบัน

(๙) แนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณี ตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

(๑๐) แนวทางในการพัฒนาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

๒. แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการสนทนาโดยเตรียมประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม เช่น

(๑) การมีส่วนร่วมในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน

(๒) แนวทางการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน

(๓) ข้อดี ข้อด้อย โอกาส อุปสรรคของ ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน

๓. แบบสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยใช้ ๒ วิธีการ คือ การสังเกต (Observation) โดย

(๑) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าไปสังเกตระหว่างที่ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโนเริ่มดำเนินการและระหว่างดำเนินการ จนครบกำหนดการของงานทั้ง จัดงานทั้ง ๓ วัน ๒ คืน โดยงานจัดขึ้นในวันที่ ๑๑ - ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ และพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ในวันงาน การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน สภาวัฒนธรรม ฯลฯ

(๒) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยการเข้าไปสำรวจสภาพพื้นที่ขณะที่ไม่ได้จัดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโนเพื่อสำรวจสภาพชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชนและบรรยากาศภาพรวมของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) ข้อมูลประวัติความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน

(๒) แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน

(๓) แนวคิดด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน

(๔) แนวคิดการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

(๕) กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๖) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม คือ ใน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

(๑) การสัมภาษณ์ (Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ใช้ สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structured Interview) ซึ่งออกแบบคำถามที่สามารถยืดหยุ่นได้ ตามตามประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ โดยสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เช่น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลภาคสนามแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๕ คน เป็น จำนวน ๑๕ คน ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้รู้ (Key informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกด้าน ประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบล หนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน ชาวบ้าน พระสงฆ์ ฯลฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่

๑. พระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนใต้ และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้
๒. อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ประชาชนชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยวน
๓. นายระเบียบ ฐิตะธรรมานนท์ ประชาชนชาวบ้านด้านพิธีกรรมพื้นบ้าน
๔. นางบัวทอง มณีศิริ ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าพื้นบ้าน
๕. นางบุญมี เต้าแก้ว ประชาชนชาวบ้านด้านอาหารพื้นบ้าน

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informant) คือกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เคยร่วม ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ในทุกกิจกรรมของประเพณีนี้ จำนวน ๕ คน โดยใช้ วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

๑. นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองโน
๒. นางสาวพิมพ์ชนก แก้วสีหมอก ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้
๓. นายสุรวิทย์ กระแสลาภ ข้าราชการบำนาญ
๔. นายบุญล้อม เต้าแก้ว ผู้ประสานงานทุกภาคส่วน
๕. นางบุญเยี่ยม สีคต แม่ค้าข้าวหลาม

กลุ่มที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชน และนักท่องเที่ยวที่มาร่วมกิจกรรมนี้ โดยได้รับข้อมูลและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕ คน

๑. นางบัวเรียง นิลมูล
๒. นายสมิง บุญศิริ
๓. นางโชติกา ศิลาพัฒน์
๔. นางสาวนวรรตน์ วงษ์ประเสริฐ
๕. นางพรทิพย์ ฐิตะธรรมานนท์

(๒) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการสนทนาโดยเตรียมประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวทางการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน เพื่อรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้ร่วมสนทนา

กลุ่มตัวอย่างในการสนทนา แบ่งออกเป็น ดังนี้ ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๕ คน เป็นจำนวน ๑๕ คน โดยเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันกับการสัมภาษณ์ ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้รู้ (Key informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ฯลฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่

๑. พระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนใต้ และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้
๒. อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยวน
๓. นายระเบียบ รัฐะธรรมานนท์ ปราชญ์ชาวบ้านด้านพิธีกรรมพื้นบ้าน
๔. นางบัวทอง มณีศิริ ปราชญ์ชาวบ้านด้านการทอผ้าพื้นบ้าน
๕. นางบุญมี เต้าแก้ว ปราชญ์ชาวบ้านด้านอาหารพื้นบ้าน

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informant) คือกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เคยร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ในทุกกิจกรรมของประเพณีนี้ จำนวน ๕ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

๑. นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลหนองโน
๒. นางสาวพิมพ์ชนก แก้วสีหมอก ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้
๓. นายสุรวิทย์ กระแสลาภ ข้าราชการบำนาญ
๔. นายบุญล้อม เต้าแก้ว ผู้ประสานงานทุกภาคส่วน
๕. นางบุญเยี่ยม สีตต แม่ค้าข้าวหลาม

กลุ่มที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมกิจกรรมนี้ โดยได้รับข้อมูลและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕ คน

๑. นางบัวเรียง นิลมูล
๒. นายสมิง บุญศิลา
๓. นางโชติกา ศิลาพัฒน์
๔. นางสาวนวรรตน์ วงษ์ประเสริฐ
๕. นางพรทิพย์ รัฐะธรรมานนท์

(๓) การสังเกต (Observation) โดยสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตการณ์ขณะที่มีการจัดประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน และสังเกตการณ์ขณะที่ไม่ได้จัดงานโดยมองในภาพรวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงในการดำเนินการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเปิดงาน งานกลางวันและกลางคืน รวมถึงการจัดขบวนแห่ ตลอดจนกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ ของชาวไทพวนและชาวไทยในพื้นที่ตำบลหนองโน การกินเลี้ยงขันโตก เป็นต้น โดยศึกษาตลอดการจัดงานทั้ง ๓ วัน ๒ คืน

(๔) การบันทึกข้อมูล โดยจัดเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่ง บันทึกภาพเคลื่อนไหว เพื่อสะดวกในการเก็บรายละเอียดและสามารถนำมาตรวจสอบข้อมูลเพื่อเติมเต็มข้อมูลให้ครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูล ตามหมวดหมู่เป็นระบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วจึงจะวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล เพื่อรายงานผลการวิจัยโดยการพรรณนา ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีในบทที่ ๒ มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อมูลดังนี้

๑. วิเคราะห์ปัจจัยที่จะเสริมสร้างศักยภาพของประเพณีไทยวนสระบุรี และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดำรงอยู่ของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
๒. วิเคราะห์แนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

สรุปผล

๑. ประวัติและความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ประวัติและความเป็นมาของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ ที่หนองโน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน คือพระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนและเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญดังนี้ (พระครูมงคลธรรมสุนทร, สัมภาษณ์ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐)

“บุญประเพณีตักบาตรข้าวหลาม” เป็นบุญประเพณีของพุทธศาสนิกชนชุมชนไทย-ยวน หรือโยนกนครเดิม ต.หนองโน อ.เมือง จ.สระบุรี เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่แม่โพสพ ให้ช่วยคุ้มครองดูแลข้าวเปลือกในยุ้งฉางหลอมข้าวของตน มิให้สิ่งอื่นใดมารบกวน รวมทั้งเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชนในท้องถิ่น โดยจัดขึ้นในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ เดือนยี่ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒) ของทุกๆ ปี

ประวัติของประเพณีแต่ดั้งเดิม คือ ก่อนงานหนึ่งวันซึ่งเป็นวันโกน (วันขึ้นสิบสี่ค่ำ เดือนยี่) ฝ่ายชายของแต่ละหมู่บ้านจะจัดหาไม้ข้าวหลาม (อายุประมาณ ๑ ปี ไม้ใผ่อ่อนมีเตี้ยหรือเยื้องบาง) ติดอยู่ภายในกระบอกลูกไม้ ตัดเป็นท่อนๆ กะดูพองาม ฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมข้าวเหนียวแช่น้ำ ถั่วดำ ต้มสุก น้ำตาลทราย เกลือ จากนั้นก็ชาวข้าวเหนียวที่แช่น้ำไว้ใส่ภาชนะผสมกับเครื่องปรุงทั้งหมด ปรุงรสตามความพอใจ แล้วตักใส่กระบอกลูกไม้ที่เตรียมไว้ ปิดฝากระบอกลูกไม้ด้วยใบตองพับให้แน่น จากนั้นฝ่ายชายจะนำข้าวหลามไปเผากันบรวบนพื้นดินจนสุกทั่วทั้งกระบอกลูกไม้ ทิ้งไว้จนเย็นนำมาปอกเปลือกด้านนอกออกให้เหลือแต่เปลือกด้านใน พอรุ่งขึ้นก็นำไปทำบุญตักบาตรที่วัด

นอกจากนี้สาระที่สำคัญของประเพณีคือ ในอดีตเมื่อถึงฤดูหนาวไม่มีผ้าห่มเช่นปัจจุบัน ชาวบ้านต้องจุดฟืนผิงไฟเพื่อไล่ความหนาว ระหว่างนี้เองก็เริ่มมีการตัดไม้ไผ่มาเผาข้าวหลาม ซึ่งกว่าจะรู้ว่าต้องใช้ไม้ไผ่อายุเท่าไรจึงจะเหมาะสมกับการเผาข้าวหลามคงลองผิดลองถูกกันหลายสิบปี จนกระทั่งมาพบว่าไม้ไผ่ที่เหมาะสมกับการเผาข้าวหลามนั้นต้องมีอายุประมาณ ๑ ปีเท่านั้น หากแก่หรืออ่อนกว่านี้เมื่อข้าวหลามสุกผ่าออกมาจากกระบอกเยื่อไผ่จะไม่ติดออกมา อย่างไรก็ตาม เมื่อเผากินเองในบ้านแล้ว ด้วยเหตุที่ชาวบ้านเป็นพุทธศาสนิกชน ก็นำข้าวหลามที่เผาขึ้นมาใส่บาตรในตอนเช้า เพื่อทำบุญให้แม่โพสพ และเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว เดิมทีนั้นพิธีตักบาตรข้าวหลามนั้นมีอยู่ ๓ วัด คือ วัดหนองโนเหนือ วัดหนองโนใต้ และวัดป้อมเปี้ยก แต่ด้วยเหตุที่ชาวหนองโนแต่งงานมีครอบครัวย้ายถิ่นฐานออกไป รวมทั้งมีคนจากถิ่นอื่นย้ายเข้ามา จนกลายเป็นว่า ปัจจุบันนี้เหลือเพียงที่วัดหนองโนใต้เพียงวัดเดียวเท่านั้น

พระครูมงคลธรรมสุนทร ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “เมื่อก่อนใครได้มาเที่ยวหนองโนในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนยี่ ซึ่งเป็นวันสุกดิบ ทุกบ้านจะต้องเผาข้าวหลามอย่างน้อยต้องตัดไม้ไผ่มา ๑ ต้น ประมาณ ๓๐-๔๐ กระบอก ร้อยบ้านก็ร้อยรสชาติ เข้าบ้านไหนก็จะได้กิน แต่ทุกวันนี้มีให้เห็นอยู่ไม่กี่บ้าน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าใจหายว่า เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนไป วันหนึ่งการเผาข้าวหลามและใส่บาตรด้วยข้าวหลามอาจจะหมดไปด้วย” พร้อมกันนี้ ยังบอกด้วยว่า การใส่บาตรข้าวหลามหรือนำข้าวหลามมาถวายวัดนั้น ชาวบ้านจะใส่เป็นกระบอกยาวๆ บ้านละ ๒-๓ กระบอก แต่มาระยะหลังนี้ เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโนรับเป็นเจ้าภาพ กระบอกข้าวหลามที่เคยยาว ๑ปล่องไม้ไผ่ เดียวนี้มีการหันข้าวหลามเป็นท่อนๆ กระบอกหนึ่งๆ หั่นออกเป็น ๓-๔ ท่อน จนเสียเอกลักษณ์ความเป็นข้าวหลามไปแล้ว

นอกจากนี้แล้วการเพิ่มคำว่า “จี” ต่อท้ายเข้าไปโดยไม่มีเหตุผลหรือคำอธิบายใดๆ ประกอบ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนหนองโนไม่ได้ทำข้าวจีเหมือนถิ่นอื่นๆ มีแต่เผาข้าวหลามกินกันเท่านั้น กว่า ๒๐๐ ปี ของการตั้งวัด เมื่อ พ.ศ.๒๓๔๓ มีแค่คำว่า “บุญตักบาตรข้าวหลาม” เท่านั้น ไม่เคยมีงานบุญตักบาตรข้าวจี อย่างไรก็ตามองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโนไปเพิ่มเป็น “บุญตักบาตรข้าวหลามจี” ดังปัจจุบัน

๒. ประเพณีปฏิบัติในงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

งานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ ที่หนองโน ตำบลหนองโน จังหวัดสระบุรี มีประเพณีปฏิบัติที่สืบทอดกันมานาน กิจกรรมในงานซึ่งถือปฏิบัติกันมาประกอบด้วย กิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนา และกิจกรรมเพื่อความสามัคคีของชาวไทยวน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ กิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนา

กิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนาของชาวไทยเชื้อสายยวนใน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีนั้น เมื่อได้กำหนดวันจัดงาน ซึ่งมักจะตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ของปีนั้นๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยส่วนใหญ่จะจัดงาน ๓ วัน ๒ คืน โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๐ นี้จัดขึ้นเป็นครั้งที่ ๑๕ ตรงกับวันที่ ๑๑-๑๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๐ ณ ลานอเนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และหลวงพ่อใหญ่

โดยกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมแรกของประเพณี คือ พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และหลวงพ่อใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่เคารพบูชาของชาวไทยวนที่ตำบลหนองโน จะมีการจัดเตรียมเครื่องบวงสรวงครบครัน เพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเคารพบูชาบรรพบุรุษ ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงคู่ตำบล คู่บ้านคู่เมือง อีกทั้งยังเป็นการขอขมา ขออนุญาตจัดงาน และเพื่อให้เป็นสิริมงคลในการเริ่มประเพณีอันดีงามให้คงอยู่คู่ชาวไทยวนหนองโนสืบไป และยังเป็นขวัญและกำลังใจให้คณะทำงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ตลอดจนชาวบ้านประชาชนทุกภาคส่วนอีกทางหนึ่งด้วย และที่สำคัญคือเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการเริ่มต้นของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ด้วย

พิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น

นอกจากนี้ในวันแรก ซึ่งเป็นวันแรกของงานประเพณี เมื่อในช่วงเช้ามีพิธีบวงสรวงแล้ว รอบเย็นจะมีพิธีทางศาสนาที่สำคัญ คือ พิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น โดยมีพระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้ และเจ้าคณะตำบลหนองโน เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และมีนายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน เป็นประธานฝ่ายฆราวาส โดยมีผู้ร่วมงานเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นสิริมงคลกับชีวิตของตนและครอบครัว

พิธีตักบาตรข้าวหลามจี

สำหรับพิธีทางความเชื่อและศาสนา และเป็นจุดสำคัญ เป็นจุดเด่น และเป็นชื่องาน คือ การพิธีตักบาตรข้าวหลามจี ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อที่ขอขมาและบูชาพระแม่โพสพ โดยจะดำเนินการในวันที่สองของการจัดงาน ซึ่งจะตักบาตรข้าวหลามจี เมื่อสิ้นสุดพิธีเปิดงานประเพณีแล้ว โดยในแต่ละปีจะนิมนต์พระเฉพาะในวัดละแวกใกล้เคียง เช่น วัดหนองโนใต้ วัดหนองโนเหนือ วัดป้อมเป็ก เป็นต้น สำหรับข้าวหลามที่นำมาใส่บาตรนั้นส่วนใหญ่จะเป็นข้าวหลามที่ชาวไทยวน เค้าข้าวหลามนี้เองที่บ้านเพื่อนำมาใส่บาตรทำบุญ แต่ในกรณีนักท่องเที่ยวหรือประชาชนที่ไม่สะดวกในการเผาข้าวหลามด้วยตนเองนั้น ก็จะนำข้าวหลามที่ชาวบ้านทำขาย มาใส่บาตรในครั้งนี้ ซึ่งนอกจากจะได้ทำบุญแล้วยังได้ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนชาวไทยวน ในพื้นที่ได้อีกด้วย สำหรับผู้ที่มาร่วมพิธีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ล้วนแต่ตั้งใจและได้รับบุญกุศลโดยทั่วกัน โดยทุกคนที่มาร่วมประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี เป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีอันดีมานี้อย่างแท้จริง เช่น การสวมใส่ชุดไทย-ยวน เข้าร่วมพิธี และร่วมตักบาตรด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยทุกขั้นตอนอย่างถูกต้อง เหมาะสมและสวยงาม

การทำบุญสลากภัต

ในส่วนของกิจกรรมการตกแต่งและประดับประดาต้นสลากภัตนั้น เป็นอีกหนึ่งประเพณีความเชื่อทางศาสนาของชาวไทยวน เพราะถือว่า ประเพณีทานสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทย ชาวล้านนาและชาวไทยเชื้อสายยวน จึงนิยมทำบุญสลากภัต สำหรับชาวไทยวน ทั้ง ๑๑ หมู่บ้านของตำบลหนองโน ได้จัดสลากภัตเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญและมีอันนึ่งค์ที่ยิ่งใหญ่นี้ อีกทั้งยังได้จัดทำสลากภัตไว้บนเกวียนที่ประดับประดาอย่างสวยงามเพื่อร่วมประกวดกัน เพื่อแสดงออกถึงความสามัคคี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นับเป็นการสืบสานและสร้างสรรค์ ตลอดจน

อนุรักษ์ประเพณีถวายสลากภัตของชาวไทย-ยวน และชาวล้านนาไว้ด้วยอย่างงดงามและทรงไว้ซึ่งคุณค่าอันหาที่เปรียบมิได้

๒.๒ กิจกรรมเพื่อความสามัคคี

กิจกรรมที่เน้นความสามัคคีของชาวไทย-ยวน ตำบลหนองโน นั้นจะเป็นกิจกรรมที่เป็นการมีส่วนร่วมต่าง ๆ จากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งนับว่าเป็นจุดเด่นของประเพณีนี้ ดังรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมพิธีชบวนแห่และการแสดงในพิธีเปิด

กิจกรรมนี้จะมีขึ้นในวันที่สองของงาน โดยจะจัดทำขบวนแห่ โดยเริ่มจากขบวนแห่กลองยาวของนักเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้ ซึ่งมีทั้งขบวนกลองยาว ขบวนนางรำ นำหน้าขบวนของผู้ใหญ่ตามด้วยคณะกรรมการในการจัดงาน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนชาวไทย-ยวน ที่มาร่วมพิธี และแห่ขบวนเกวียนที่ประดับประดาเพื่อถวายสลากภัตทั้ง ๑๑ ขบวน โดยทั้ง ๑๑ ขบวนนั้นเริ่มจากหมู่ที่ ๑ จนถึงหมู่ที่ ๑๑ ที่ประดับประดาด้วยเกวียนโบราณและตกแต่งต้นสลากภัตตามประเพณีชาวไทย-ยวน มีการแสดงจากนักเรียนจากโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้ ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการความร่วมมือและความสามัคคีระหว่างกันอย่างดียิ่ง

ขุ้มแสดงวิถีเศรษฐกิจพอเพียงไทย-ยวน

ชาวไทย-ยวน ในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีกลุ่มนี้ ให้ความสำคัญกับวิถีเศรษฐกิจพอเพียงทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่ที่ ๗ บ้านแถว ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด และเป็นแหล่งศึกษาดูงานทั้งในระดับภาคและระดับประเทศ

งานกินข้าวแลงขันโตก

งานกินข้าวแลงขันโตก จะจัดขึ้นในค่ำคืนของวันที่สามของการจัดงาน โดยกิจกรรมนี้เป็นลักษณะการขอรับการสนับสนุนจากชาวไทย-ยวน จากชุมชนหนองโน ราคาโตกละ ๑,๕๐๐ บาท โดยเป็นอาหารของภาคเหนือ เช่น ข้าวเหนียว แคปหมู น้ำพริกหนุ่ม ฯลฯ โดยจัดวางไว้ในโตกสวยงาม โดยจะมีพิธีผูกข้อมือก่อนเข้างานโดยผู้เฒ่าไทย-ยวนหนองโน จากนั้นจะมีพิธีเปิดและมีการแสดงแสง สี เสียง ความเป็นมาตำนานชาวไทย-ยวน อีกด้วย ซึ่งในงานจะมีการประดับประดาและตกแต่งสถานที่สวยงามมาก และมีผู้เข้าร่วมงานกินข้าวแลงขันโตกเป็นจำนวนมากทั้งชาวไทย-ยวนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานที่แสดงถึงความสามัคคีในหมู่คณะ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้กิจกรรม กินข้าวแลงขันโตกสวยงาม ประทับใจและสมบูรณ์แบบที่สุดอีกด้วย

กิจกรรมการประกวด

กิจกรรมการประกวดนับว่าเป็นอีกส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้ประชาชนชาวไทย-ยวน มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับความสามัคคีในหมู่คณะเบื้องต้น เพื่อสร้างสรรค์งานต่างๆ ใ้ทั้งงดงามเพื่ออวดแขกบ้านแขกเมืองอีกแนวคิดหนึ่งด้วย โดยกิจกรรมการประกวดประกอบด้วย ประกวดเกวียนโบราณ และต้นสลากภัต การประกวดข้าวหลามอร่อย และการประกวดละอ้อนไทย-ยวน หนองโน อีกด้วย

๒.๓ กิจกรรมการออกร้านและกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน

นอกจากกิจกรรมด้านศาสนาและกิจกรรมทางด้านความสามัคคี และกิจกรรมการประกวด ภายใต้กรอบแนวคิดของวัฒนธรรมไท-ยวน ดังกล่าวข้างต้นไปแล้วนั้น ยังพบว่า การออกร้านและ กิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน เป็นอีกหนึ่งส่วนที่ดึงดูดความสนใจให้ชาวไท-ยวน ทุกเพศทุกวัยในตำบล หนองโน และตำบลใกล้เคียง รวมถึงประชาชนนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ให้สนใจมาเที่ยวชมและเลือกซื้อ อาหารการกินและสินค้าที่หลากหลาย กิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย

การเลือกซื้อข้าวหลาม

การเลือกซื้อข้าวหลามจากซุ้มต่าง ๆ ซึ่งชาวไท-ยวน ได้เผาและนำมาขายเพื่อใช้ สำหรับตัดกบาตรและนำไปรับประทาน เป็นทั้งของฝากที่อร่อยและร่วมสืบสานวัฒนธรรมการเผาข้าว หลามของชาวไท-ยวน ให้สืบต่อไป อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนและชุมชนชาวไท-ยวน อีกด้วย

สินค้าโอท็อป สินค้าธงฟ้าราคาประหยัด สินค้าภูมิปัญญาพื้นบ้าน

สินค้าในกลุ่มนี้เป็นทั้งเพื่อการอุปโภคและบริโภค โดยการบริโภค ได้แก่ อาหารต่างๆ ทั้งลูกชิ้นปิ้ง ลูกชิ้นย่าง ข้าวเหนียวหมู ข้าวเหนียวไก่ ก๋วยเตี๋ยว ยำ ขนมโบราณ เช่น บ้าบิ่น และขนม ร่วมสมัยต่าง ๆ ซึ่งราคาไม่แพง สะอาด สะดวก สำหรับสินค้าในกลุ่มอุปโภค ก็คือ ผ้าและเสื้อผ้า-ยวน เครื่องประดับ และของใช้ ของประดับของตกแต่งทั้งโบราณและร่วมสมัย เป็นต้น

งานวัดย้อนยุค รำวงย้อนยุค และเครื่องเล่นต่าง ๆ

ในประเพณีตัดกบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโนทุกครั้ง ความเป็นธรรมชาติและ การสร้างบรรยากาศแบบงานวัดย้อนยุคและรำวงย้อนยุคเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดให้ชาวไท-ยวนและ นักท่องเที่ยวต่าง ให้ความสนใจและชื่นชอบชื่นชมในความสนุกสนาน และความสวยงามที่ได้มี บรรยากาศที่ดี รวมถึงมีมุมถ่ายภาพต่างๆ มีกิจกรรมไหว้พระขอพร มีบรรยากาศกองฟาง แคร่ไม้ไผ่ ธงริ้ว ชิงช้าสวรรค์ ม้าหมุน ขนมสายไหม โดยเฉพาะรำวงย้อนยุคนั้นเพิ่มความสนุกสนานได้อย่างมาก

๓. สภาพปัญหาของงานประเพณีตัดกบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

สภาพปัญหาต่าง ๆ ของงานประเพณีตัดกบาตรข้าวหลามจี่เดือนยี่ที่หนองโน มีดังนี้

๓.๑ รูปแบบของการจัดงานเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต

ในยุคหลัง ๆ จนถึงปัจจุบันมักจะหันไปให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เป็นการขายสินค้า ออกร้าน และเครื่องเล่นต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมมากกว่าในอดีต ซึ่งทำให้ประชาชนเชื้อ สายไท-ยวนที่เป็นละอ่อน หรือวัยหนุ่มวัยสาวไม่ได้ซึมซับประเพณีดั้งเดิมที่เน้นการทำบุญและพิธีทาง ศาสนาตลอดจนการตัดกบาตรด้วยข้าวหลามจี่ที่เรียบง่ายแต่ทรงพลังและมีคุณค่าทางจิตใจอย่างแท้จริง

๓.๒ ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไท-ยวน ในตำบลหนองโน อำเภอ เมือง จังหวัดสระบุรีนั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

พบว่าในทุกกิจกรรมย่อยที่ประกอบเป็นส่วนประกอบของประเพณีตัดกบาตรข้าวหลามจี่ เดือนยี่ที่หนองโน จะพบแต่ผู้เฒ่า ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่ เป็นส่วนมาก ดังนั้นควรกระตุ้นให้กลุ่มอื่น ๆ หันมา สืบสานและร่วมอนุรักษ์ประเพณีนี้อย่างจริงจัง โดยเน้นการเชื่อมต่อและค่อย ๆ ถ่ายทอด ต่อยอด

แนวคิด และจารีตประเพณีที่ตั้งเดิม จากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่แบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะถ้าไม่เตรียมการไว้ ในรายนี้อาจจะส่งผลให้ในระยะยาวอาจจะทำให้ประเพณีนี้บิดและเปลี่ยนแนวทางได้ ดังนั้นความร่วมมือจึงมีความสำคัญมากที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง

๓.๓ วิธีการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของประเพณีมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

สรุปได้ว่า วิธีการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ในส่วนของภาษาพูดและการแต่งกายของ ชาวไท-ยวน หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่ง จัดว่าอยู่ในระดับน่ากังวลว่า และมีแนวโน้มว่าถ้าไม่ตื่นตัวและไม่อนุรักษ์อย่างจริงจัง คนไทยเชื้อสาย ยวนในตำบลหนองโน จะละเลยและปล่อยให้อัตลักษณ์ที่ดีเลือนหายไปตามกาลเวลาอย่างแน่นอน (สัมภาษณ์, นางโชติกา ศิลาพัฒน์, เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐)

๓.๔ งบประมาณในการจัดกิจกรรมค่อนข้างสูง

เนื่องจากการจัดกิจกรรมได้ทุ่มเทความสำคัญไปกับงานในภาคกลางคืน คืองาน กิน ข้าวแลงขันโตก พบว่า ในส่วนของอาหารนั้น ไม่น่าจะมีค่าใช้จ่ายมากนัก เพราะเป็นอาหารพื้นบ้าน เช่น ข้าวเหนียว ลาบ แค็บหมู น้ำพริกหนุ่ม ใส่อั่ว ต้มยำ ผักและเครื่องเคียงเช่น ถั่วลิสง เป็นต้น แต่ พบว่าการแสดงแสง สี เสียง นั้นน่าจะมีค่าใช้จ่ายสูงมาก (สัมภาษณ์, นางสาววิเวียง ฐิตะธรรมานนท์, เมื่อ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๐) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ค่าใช้จ่ายเรื่องค่าอาหารและงานอื่น ๆ เช่นตักบาตร ข้าวหลามจี้นั้น เป็นจำนวนเงินไม่มาก น่าจะมีค่าใช้จ่ายกับการแสดงกลางคืนในงานกินข้าวแลงขันโตก มากโข เนื่องจากมีทั้งพลุ การแสดงต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปมาก เป็นการแสดงที่ต้องจ้างนักแสดงมา จากที่อื่น แต่ไม่ได้เป็นการแสดงของนักเรียนหรือกลุ่มเยาวชนไท-ยวน หรือประชาชนชาวไท-ยวน อย่างแท้จริง เหมือนแต่ก่อน

๓.๕ ผู้ร่วมกิจกรรมและนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มลดลง

เนื่องจากว่าในปัจจุบันชาวไท-ยวน ในวันทำงาน จึงอาจจะไม่สะดวกมาร่วมงาน ประเพณีนี้ และการตักบาตรก็จะเป็นเวลาในช่วงกลางวัน (โดยวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนยี่ ซึ่งตรงกับช่วงจัด งาน อาจจะไม่ตรงกับวันเสาร์หรือวันอาทิตย์) ประชาชน จึงไม่สามารถมาร่วมสืบสานประเพณีตัก บาตรข้าวหลามจี้นเดือนยี่ที่หนองโนได้เหมือนในอดีต นอกจากนี้ชาวไท-ยวนที่เป็นเด็กและเยาวชนที่ เป็นนักเรียนและนักศึกษาที่ต้องเรียนในช่วงเวลากลางวันของการจัดงาน โดยสรุปแล้ว พบว่าผู้เข้าร่วม ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี้นเดือนยี่ที่หนองโนมีแนวโน้มลดลง

ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึงชาวไท-ยวน ในตำบลหนอง โน และทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐเช่นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน สำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดสระบุรี โรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้ ฯลฯ ภาคเอกชนในพื้นที่ตำบลหนองโน และในจังหวัด สระบุรี รวมถึงภาคประชาสังคม ควรร่วมกันสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจี้นเดือนยี่ที่ หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ให้คงอยู่คู่ชาวไท-ยวน ตำบลหนองโน อำเภอ เมือง จังหวัดสระบุรีสืบไป

๔. แนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

ปัจจุบันประเพณีอันดีที่มีอัตลักษณ์และเป็นเอกลักษณ์นี้ อยู่ในสถานการณ์เฉกเช่นเดียวกับกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากการเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดั้งเดิมและทรงคุณค่าเสื่อมถอย จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องมีการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีที่ดั้งเดิมนี้ให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งในที่นี้ได้วางแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานดังนี้

๔.๑ แนวทางอนุรักษ์และสืบสานอย่างยั่งยืน

ผู้นำชุมชน ประชาชนและผู้นำทางศาสนา รวมถึงนักท่องเที่ยว ได้พูดถึงแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ดังนี้

๑) การอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบ

รูปแบบ ในที่นี้หมายถึง กิจกรรมหลักที่ถือปฏิบัติในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีกิจกรรมหลักที่สำคัญคือ ตักบาตรข้าวหลามจี การทำบุญสลากภัต พิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น งานกินข้าวแกงขันโตก เป็นกิจกรรมสำคัญที่ควรอนุรักษ์และสืบสานไว้โดยอาจปรับเปลี่ยนลักษณะบางประการให้เหมาะกับยุคสมัย ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของแต่ละกิจกรรมที่ควรอนุรักษ์และสืบสานไว้

๒) การอนุรักษ์และสืบสานเนื้อหา

การอนุรักษ์และสืบสานเนื้อหา หมายถึง การรักษาประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนด้านคุณประโยชน์ ประเพณีปฏิบัติ และการรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาและส่งเสริมการจัดงาน โดยรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมและจัดแสดงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และจัดแสดงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ศึกษาบริบทชุมชนเพื่อรวบรวมค้นหาความรู้ทั้งจากภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาในชุมชน ซึ่งผสมผสานเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทย-ยวนในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มากระตุ้นให้บุคคล ชุมชน นำความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งปัจจุบันงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ถึงแม้ว่าจะมีการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะภาพถ่ายประเพณีและกิจกรรมย่อยของประเพณีนี้ แต่ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะสารสนเทศที่เป็นระบบ ซึ่งควรอนุรักษ์และสืบสานประเพณีนี้ไว้ไม่ให้สูญหายไปกับวัฒนธรรมต่างชาติ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ และร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาสร้างหลักสูตรการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อบ่มเพาะเยาวชนคนรุ่นหลังให้สามารถอนุรักษ์และสืบสานประเพณีนี้ได้ต่อไป

๔.๒ ผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานงานประเพณี

การอนุรักษ์และสืบสานงานประเพณีดังกล่าวของชาวลามเจ็ดเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ที่ให้ความสำคัญและร่วมเป็นเจ้าของ และอุดหนุนงบประมาณในการจัดงาน เป็นเสมือนหน่วยงานย่อยของภาครัฐที่เป็นตัวแทนภาครัฐในการปกครองส่วนท้องถิ่น และในขณะเดียวกันก็เป็นตัวแทนของท้องถิ่นในการปกครองกับภาครัฐ จึงต้องมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีท้องถิ่น ปัจจุบันประเพณีดังกล่าวของชาวลามเจ็ดเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ได้รับงบประมาณส่วนหนึ่งสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน

๒) หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ หน่วยงานภาครัฐที่สังกัด กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ต้องไม่มองถึงคุณค่าของประเพณีท้องถิ่นเป็นจำนวนรายได้หรือผลกำไรที่จะต้องได้รับเท่านั้น แต่ต้องมองถึงคุณค่าทางจิตใจเป็นสำคัญ และร่วมกับชุมชนในการกำหนดเป็นนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านให้ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ และควรให้งบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อการจัดงานที่ยิ่งใหญ่สมกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงและได้ระบุประเพณีนี้ไว้ในปฏิทินท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสระบุรีทุกปี

๓) โรงเรียน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการชักนำเยาวชนให้หันกลับมาสนใจวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น โรงเรียนควรทำกิจกรรมที่เสริมความรู้ความเข้าใจและสำนึกรักษ์วัฒนธรรมของตน กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนของตนแก่เยาวชน และควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเพณีดังกล่าวของชาวลามเจ็ดเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน รวมถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีอื่น ๆ ของชุมชน โดยให้ความสำคัญตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา การให้ครูและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีดังกล่าวของชาวลามเจ็ดเดือนยี่ที่หนองโน ในกิจกรรมที่ครูและนักเรียนสามารถร่วมอนุรักษ์และสืบสานประเพณีได้ และควรมีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับงานประเพณีให้เป็นระบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

๔) ประชาชน สำหรับการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีดังกล่าวของชาวลามเจ็ดเดือนยี่ที่หนองโน ควรเน้นการปลูกฝังกลุ่มเยาวชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี และมุ่งเน้นไปทำงานประชาสัมพันธ์รูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

จากแนวทางที่กล่าวมานี้ในทางปฏิบัติควรจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องต้องกันทุกส่วน ทั้งในส่วนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ โรงเรียน วัด และประชาชนจะต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การดำเนินงานจึงบังเกิดผลเป็นรูปธรรม

๕. การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่งานประเพณีดังกล่าวของชาวลามเจ็ดเดือนยี่ที่หนองโน

ทำได้โดยสร้างรายได้ให้แก่เศรษฐกิจชุมชนโดยการจำหน่ายสินค้า OTOP ของตำบลหนองโน และตำบลใกล้เคียง ของอำเภอเมือง และอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดสระบุรีและการจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์เพิ่มขึ้น เช่น การประกวดเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับงานประเพณี การประกวดภาพถ่ายเกี่ยวกับงานประเพณี เป็นต้น โดยเปิดรับสมัครทั่วไปและมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบอย่างทั่วถึง

๖. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนด้วยประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ควรจะดำเนินการดังนี้

๖.๑ เพิ่มรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและปรับเนื้อหาสาระในการประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่และยาวนานของประเพณี อีกทั้งเน้นอัตลักษณ์วัฒนธรรมไท-ยวนที่ทรงคุณค่า

๖.๒ ปรับรูปแบบของกิจกรรมในประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีให้น่าสนใจและน่าติดตามมากกว่าที่เป็นอยู่ แต่ทั้งนี้จะต้องยังคงคุณค่าและอัตลักษณ์ของประเพณีชาวไท-ยวน ไว้ด้วย

๖.๓ การนำเสนอการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีและความเป็นอยู่ของชุมชนไท-ยวนในปัจจุบัน ที่ยังคงรักษาและอนุรักษ์และสืบสานประเพณีอันดีงามหลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนเท่านั้น และที่สำคัญคือต้องสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้าใจให้ประชาชนเข้าใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนของตน เพื่อจะได้เป็นเจ้าของที่ดีและประชาสัมพันธ์สิ่งดี ๆ เกี่ยวกับชุมชนและประเพณีของชาติพันธุ์ไท-ยวน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและประทับใจ

๖.๔ ควรมีการจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ให้เป็นระบบทั้งเอกสาร สื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ นิทรรศการ ภาพถ่าย มัลติมีเดีย รวมถึงการนำเสนอทางอินเตอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อจะได้มีข้อมูลไว้ใช้ในการประชาสัมพันธ์ รวมถึงเป็นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนและประเพณีของชาวไท-ยวน ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่หลากหลายอีกด้วย

๗. ผลิตภัณฑ์มัลติมีเดียประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน สำหรับเผยแพร่เพื่อสืบสานและอนุรักษ์สืบไป

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการผลิตสื่อมัลติมีเดีย ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน โดยมีความยาว ๕ นาที ซึ่งมีมัลติมีเดียชุดนี้ ได้นำเสนอให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับชมและปรับแก้บทและรูปภาพในการดำเนินเรื่องเสร็จเรียบร้อยแล้ว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑. ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เป็นประเพณีที่มีคุณค่าเคียงคู่ชาวไท-ยวนหนองโน ตำบลหนองโน มายาวนาน โดยเฉพาะประเพณีการตักบาตรข้าวหลามจีซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไท-ยวนหนองโน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวไท-ยวน ตำบลหนองโน, ชาวไท-ยวนที่อยู่ในตำบลต่าง ๆ ใกล้เคียง และชาวไท-ยวนจากอำเภอเสนาให้ และอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ดีและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีไท-ยวนร่วมกัน นับได้ว่าเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมกันตลอดเวลา ซึ่ง

สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรมของฟรานส์ โบแอส (Franz Boas อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๒ หน้า ๑๑๙-๑๒๐) ที่เชื่อว่า กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมคล้ายกันหรือเหมือนกันจะเป็น กลุ่มชนที่มีความสนิทสนมกันมาก่อน วัฒนธรรมหรือระบบสัญลักษณ์แพร่กระจายออกไป เพราะคน ย้ายถิ่นและนำเอาวัฒนธรรมเก่าติดตัวไปด้วย หรือคนกลุ่มอื่นมาติดใจวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้และขอ ยืมวัฒนธรรมไปใช้ ซึ่งโบแอสเชื่อว่า สังคมมีวัฒนธรรมของคนอาจมีจุดเริ่มต้นที่เป็นอิสระและไม่เกี่ยว กัน การที่สังคมหลาย ๆ สังคมมีวัฒนธรรมเหมือนกันเพราะการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากสังคม หนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง ทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมเกิดการยอมรับวัฒนธรรมของกัน และกัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นผลจากการที่วัฒนธรรมเกิดการพัฒนาการแตกต่างกัน และมีการผสมผสานเอาบางส่วนของวัฒนธรรมอื่นมาไว้ การปรับวัฒนธรรมมีรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับ กระบวนการปรับตัวที่เกิดขึ้น

๒. ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในปัจจุบันยังคงอนุรักษ์กิจกรรมหลักไว้อย่างครบถ้วน แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปก็คือ รูปแบบของ กิจกรรม เช่น ต้นสลากภัตที่จะมีขบวนแห่ที่แตกต่างกันจากอดีตและแตกต่างกันไปในแต่ละปี ในส่วนของ พิธีเปิด กิจกรรมแสดงเสียงในงานกินโตกพาลง กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม มีการจ้างบริษัทมา ดำเนินการต่าง ๆ แทน ซึ่งทำให้คุณค่าและรากเหง้าของกิจกรรมเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้งาน ประเพณียังมีกิจกรรมบันเทิงและออกร้านเพิ่มมากขึ้น จนคล้าย ๆ จะเป็นงานรื่นเริงเป็นหลักซึ่ง ประชาชนส่วนใหญ่จะชื่นชอบเนื่องจากสนุกสนาน เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสังคมได้ เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ประชาชนเริ่มหันไปสนใจให้ความสำคัญกับความบันเทิง รูปแบบใหม่ๆ งานประเพณีที่แก่นสำคัญจึงค่อย ๆ ลดความสำคัญลง และอาจจะมีแนวโน้มเลือนหาย และมีคุณค่าลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ จนถึงขั้นเสื่อมสลายไปในที่สุด ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องตระหนัก และต้องพยายามสร้างจิตสำนึกและหาวิธีการเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีที่ยั่งยืนต่อไป

๓. แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบล หนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี พบว่า แนวทางการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนควรมีการอนุรักษ์รูปแบบ โดยคงไว้ซึ่งกิจกรรมหลักและการอนุรักษ์เนื้อหาเพื่อสืบสานประเพณีนี้ไว้ด้วยการโดยรวบรวมมรดก ทางวัฒนธรรมและจัดแสดงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และจัดแสดงความเป็นมาทาง ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ศึกษาบริบทชุมชนเพื่อรวบรวมค้นหาความรู้ ทั้งจากภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาในชุมชนและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และจัดทำหลักสูตร ท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน เพื่อบ่มเพาะเยาวชนนักศึกษาเรียนรู้ทั้งใน ระบบและนอกระบบโรงเรียน และเป็นผู้อนุรักษ์และสืบสานประเพณีนี้ได้ต่อไป สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ภาพิมล สีไหม(บทคัดย่อ,๒๕๕๓) ที่ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมประเพณีชักพระของ เทศบาลวัดประดู่ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เทศบาลควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์

หรือการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อจัดแสดงเรื่องราวต่าง ๆ การบรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นเรียนและสอดคล้องกับจันทร์จिरา สมบัติอำนวยโชค (บทคัดย่อ, ๒๕๕๓) ซึ่งได้ศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีร้อยพรรษาของอำเภอพนมทวน พบว่ามีการอนุรักษ์ ๒ ส่วนคือ การอนุรักษ์รูปแบบและการอนุรักษ์เนื้อหา โดยอนุรักษ์ของเดิมไว้เป็นแม่แบบและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้

๔. ผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานงานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่สังกัด กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย โรงเรียน และประชาชน ร่วมมือกันตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระไชยา พิณบรรเลง (บทคัดย่อ, ๒๕๕๒) ที่ได้ศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีการแห่เรือบั้งจังหวัดเพชรบุรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางในการอนุรักษ์มี ๔ ส่วน คือ ๑) องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความสำคัญกับการแห่เรือบั้งและเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านนโยบายและทุนสนับสนุน ๒) โรงเรียนจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนการเล่นแห่เรือบั้งและเพลงพื้นบ้าน สนับสนุนเงินจ้างวิทยากรและหาอุปกรณ์การเล่นอย่างต่อเนื่อง ๓) พ่อเพลง แม่เพลง จัดตั้งกลุ่มพ่อเพลงแม่เพลงแห่เรือบั้ง โดยมีการพบปะปรึกษาหารือถึงปัญหาและแนวทางแก้ไข และ ๔) ประชาชนจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการเล่นแห่เรือบั้ง

๕. การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่งานประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ทำได้โดยสร้างรายได้ให้แก่เศรษฐกิจชุมชนโดยการจำหน่ายสินค้า OTOP ของตำบลหนองโน และตำบลใกล้เคียง ของอำเภอเมือง และอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดสระบุรี และการจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์เพิ่มขึ้น เช่น การประกวดเขียนภาพพระบายสีเกี่ยวกับงานประเพณี การประกวดภาพถ่ายเกี่ยวกับงานประเพณี เป็นต้น โดยเปิดรับสมัครทั่วไปและมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์จिरา สมบัติอำนวยโชค (บทคัดย่อ, ๒๕๕๓) ที่ได้ศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีร้อยพรรษาของอำเภอพนมทวน พบว่า ในการอนุรักษ์ประเพณีการสร้างมูลค่าให้กับร้อยพรรษาโดยการนำร้อยพรรษามานำเสนอในรูปแบบของสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวด้วย

๖. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนด้วยประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ทำได้โดยเพิ่มรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและปรับเนื้อหาสาระในการประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่และยาวนานของประเพณี อีกทั้งเน้นอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย-ยวนที่ทรงคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ภาพิมล สีไหม (บทคัดย่อ, ๒๕๕๓) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลวัดประดู่ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เทศบาลควรจัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีชักพระให้คงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑.๑ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดทำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือจัดสร้างห้องนิทรรศการ หรือจัดสร้างพิพิธภัณฑ์สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลของงานประเพณี และร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ

๑.๒ คณะกรรมการจัดงานควรเพิ่มรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและปรับเนื้อหาสาระในการประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ยาวนาน ความมีคุณค่าและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตลอดจนปรับปรุงรูปแบบของกิจกรรมให้น่าสนใจ ร่วมสมัยแต่ยังคงสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้แก่งานประเพณี

๑.๓ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดสระบุรี ควรให้ความสำคัญกับการบรรจุประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโนลงในปฏิทินการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวชุมชน ของจังหวัดและกลุ่มภาคกลางและในระดับประเทศต่อไป ควรต้องให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในช่วงก่อน ระหว่างและหลังงานประเพณีอย่างต่อเนื่องด้วย

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการของประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ยังมีประเพณีปฏิบัติบางอย่างที่ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัย

๒.๒ ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนต่อไป

๒.๓ ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์และผลิตภัณฑ์เพื่อประชาสัมพันธ์ประเพณีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

บรรณานุกรม

- กมล บุญเขตต์.(๒๕๕๑). ประเพณีการเล่นผีตาโม่ไทย-หล่ม: กรณีศึกษา หมู่บ้านนาทราย ตำบลวังบาลจังหวัดเพชรบูรณ์. ม.ป.ท : ม.ป.ส.
- กมล บุญเขต และคณะ.(๒๕๕๗).ประเพณีบุญผะเหวด: กรณีศึกษาประเพณีบุญผะเหวด ชาวไทย-หล่ม อำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์: เพชรบูรณ์.
- กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา. (๒๕๕๕). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี: ปทุมธานี.
- แก้ว นิเมะเริง. (๒๕๔๐). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(๒๕๒๗).คู่มือแนวทางการปฏิบัติการดำเนินงานของสภา วัฒนธรรมและคู่มือวิทยากรกระบวนการ: วัฒนธรรมชุมชน.กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.)
- งามพิศ สัตย์สงวน.(๒๕๔๒). การวิจัยทางมานุษยวิทยา.พิมพ์ครั้งที่ ๓: กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์จิรา สมบัติอำนวยโชค.(๒๕๕๓). การอนุรักษ์ประเพณีร้อยพรรษาของอำเภอพนมทวน. การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ขอนแก่น.
- ญาณศา บุญจิตร และสุชาติ มีสมบัติ.(๒๕๕๔). การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่พระแข่งเรือยาว ขึ้นโขงชิงธง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม: กรุงเทพฯ.
- พระไชยา พิณบรรเลง.(๒๕๕๒). การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่เรือบก จังหวัดเพชรบุรีเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย มหาสารคาม: มหาสารคาม.
- ภาพิมล สีใหม่.(๒๕๕๓). การส่งเสริมประเพณีชักพระ ของเทศบาลตำบลวัดประดู่ อำเภอเมือง สุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ขอนแก่น.
- รัชชนก สวนสีดา. (๒๕๕๖). กระบวนทัศน์การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ไทยพวน อำเภอบ้านหมี่จังหวัดลพบุรี. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, ๖ (๑), ๑๑๑- ๑๒๕.

- วันเพ็ญ พวงพันธุบุตร์.(๒๕๔๒). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. สถาบันราชภัฏเทพสตรี: ลพบุรี.
- วิไลลักษณ์ รัตนเชียรธัมมะ, และคนอื่น ๆ. (๒๕๕๐). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนศึกษา
กรณี:ชุมชนท่าคา อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (๒๕๓๙)๔๓. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อัจฉรา อุดมศิลป์.(๒๕๕๓).แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีลอยกระทงในโบสถ์วัดไทรน้อย ตำบลสาก
เหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ขอนแก่น.
- อมรรัตน์ อุดมเรืองเกียรติ.(๒๕๔๖).การสื่อและกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างอัต
ลักษณ์ ของชุมชนเกาะเกร็ด.วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต: กรุงเทพฯ.
- อุดม เขยแก้วศ์.(๒๕๔๘). ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ให้ข้อมูล

๑. พระครูมงคลธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลหนองโนใต้ และเจ้าอาวาสวัดหนองโนใต้
๒. นายกิตติศักดิ์ มณีศิริ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองโน
๓. อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ราษฎ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไท-ยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี
๔. นายระเบียบ ฐิตะธรรมานนท์ ราษฎ์ชาวบ้านด้านพิธีกรรมพื้นบ้าน
๕. นางบัวทอง มณีศิริ ราษฎ์ชาวบ้านด้านการทอผ้าพื้นบ้าน
๖. นางบุญมี เต้าแก้ว ราษฎ์ชาวบ้านด้านอาหารพื้นบ้าน
๗. นางสาวพิมพ์ชนก แก้วสีหมอก ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดหนองโนใต้
๘. นายสุรวิทย์ กระแสลาภ ข้าราชการบำนาญ
๙. นายบุญล้อม เต้าแก้ว ผู้ประสานงานทุกภาคส่วน
๑๐. นางบุญเยี่ยม สีคต แม่ค้าข้าวหลาม
๑๑. นางบัวเรียง นิลมุล พุทธศาสนิกชน
๑๒. นายสมิง บุญคิล ข้าราชการบำนาญ
๑๓. นางโชติกา ศิลาพัฒน์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเส้าไห้วัฒนวิทยานุกูล
๑๔. นางสาวนวรรตน์ วงษ์ประเสริฐ นักท่องเที่ยวจาก ตำบลหนองโนเหนือ
๑๕. นางพรทิพย์ ฐิตะธรรมานนท์ ครูชำนาญการ และนักท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ข

ภาพชื่องานที่มีความสวยงาม

พิธีเปิดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี ร่วมกับ นายกองค้การบรหิรสวนต่าบลหนองโน

พิธีตักบาตรข้าวหลามจีเดือนยี่ที่หนองโน

ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวไท-ยวน
 อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล (ซ้าย) นายระเบียบ รัฐะธรรมานนท์ (ขวา)

พิธีบายศรีสู่ขวัญ ก่อนเข้าพิธีขันโตกพาสแลง โดยปราชญ์ชาวบ้าน

กิจกรรมการแสดง

คณะทำงาน

ภาคผนวก ค

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ นางพรรณนิภา นามสกุล เดชพล
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
๓. ตำแหน่งทางการบริหาร รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะวิทยาการจัดการ
๔. สังกัดสาขาวิชา นิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
๕. Email-address Pannipa_d@yahoo.co.th
๖. โทรศัพท์มือถือ ๐๙๒ ๕๕๙ ๔๔๕๔
๗. โทรศัพท์ที่ทำงาน ๐๓๖ ๔๒๑ ๔๗๕ ต่อ ๑๖๖๑๓ และ ๐๓๖ ๔๒๑ ๔๔๘
โทรสาร ๐๓๖ ๔๒๑ ๔๔๘
๘. ที่อยู่ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี เลขที่ ๓๒๑ถนนนารายณ์มหาราช ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ๑๕๐๐๐
๙. ประวัติการศึกษา
ปริญญาโท : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต(นิเทศศาสตรพัฒนาการ), ๒๕๕๑.
ปริญญาตรี : วิทยาลัยครูเทพสตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต(นิเทศศาสตร์), ๒๕๓๖.
๑๐. ผลงานวิจัย/ผลงานวิชาการ
พรรณนิภา เดชพล.(๒๕๕๑). การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี.(นักวิจัยร่วม) : สำนักงบประมาณ
พรรณนิภา เดชพล.(๒๕๕๓). การบริหารจัดการการสื่อสารระหว่างองค์กรและการประสานงาน เพื่อพัฒนาการจัดการห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี (นักวิจัยร่วม) : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
๑๑. ผลงานวิชาการ/เอกสาร/ตำรา
พรรณนิภา เดชพล (๒๕๔๗). หลักการประชาสัมพันธ์. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
พรรณนิภา เดชพล(๒๕๔๗).การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการประชาสัมพันธ์.ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
๑๒. ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา นิเทศศาสตร์